

”SAATELLEN ESKARISTA EKALLE”

– vertaisryhmäprojekti tulevien ensiluokkalaisten vanhemmille

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosionomi (AMK)
Sosiaalipedagoginen aikuistyö
Opinnäytetyö
Kevät 2009
Anne-Mari Paakkari
Miia Salonen

Lahden ammattikorkeakoulu
Koulutusohjelma

PAAKKARI ANNE-MARI & SALONEN MIIA: ”Saatellen eskarista ekalle”
– vertaisryhmäprojekti ensi-
luokkalaisten vanhemmille

Sosiaalipedagogisen aikuistyön opinnäytetyö, 37 sivua, käsikirja, 46 sivua

Kevät 2009

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyö koostuu kahdesta osiosta: käsikirjasta ”Saatellen eskarista ekalle” -käsikirja tulevien ekaluokkalaisten vanhempien vertaisryhmän ohjaajille ja raporttiosista. Opinnäytetyö on Proomu-hankkeen hankkeistama.

Vertaisryhmänohjaajan käsikirja ”Saatellen eskarista ekalle” on kehitetty moniammatillisten toimijoiden käyttöön esikoulun ja koulun siirtymävaiheessa. Käsikirja perustuu vertaisryhmäprojektiin, jonka pilottiryhmälle järjestettiin vertaisryhmätoimintaa. Vertaisryhmäprojektimme sisältää vertaisryhmänohjaajakoulutuksen, pilottiryhmän suunnittelun ja toteutuksen, käsikirjan laatimisen sekä opinnäytetyön raportin.

Vertaisryhmäprojektin tavoitteena on kehittää kodin ja koulun sekä vanhempien välistä yhteistyötä keskustelevaan suuntaan. Käsikirjan tarkoituksena on kannustaa eri ammattialojen edustajia järjestämään vertaisryhmätoimintaa koulutaivaltaan aloittavien lasten vanhemmille. Käsikirja antaa ohjeet vertaisryhmän järjestämiseen kokonaisuutena. Sitä voidaan käyttää myös kehitettäessä omaa vertaisryhmätoimintaa. Käsikirjan sisältö on laadittu tukemaan vanhempien tutustumista ja verkostoitumista toisiinsa sekä antamaan vinkkejä ryhmäkertojen teemoiksi ja toteutukseen.

Vertaisryhmäprojektin ja ryhmänohjaajan käsikirjan lähtökohtana on ollut kodin ja koulun yhteistyön parantaminen sekä lasten koulunaloituksen tukeminen vanhemmuuden tukemisen kautta. Vanhemmuuden tukeminen elämän muutosvaiheissa on tärkeää. Vertaisryhmässä vanhemmat saavat toisiltaan henkistä ja sosiaalista tukea sekä käytännön neuvoja. Vanhempien sosiaalinen verkosto laajenee vertaisten keskuudessa. Verkoston laajentuessa aikaan saadaan ”koko kylä kasvattaa”-aatetta ja luodaan turvallinen ympäristö lapsille ja perheille useaksi vuodeksi.

Avainsanat: Proomu-hanke, vertaisryhmä, ensiluokkalainen, koulun ja kodin yhteistyö, lapsuuden vaaliminen, vanhemmuus

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

PAAKKARI ANNE-MARI & SALONEN MIIA: From preschool to first
grade - peer group project
to the parents of the first
graders

Bachelor's Thesis in Adult Social Pedagogy 37 pages, handbook, 46
pages

Spring 2009

ABSTRACT

This study contains two sections: a handbook "From preschool to school" for tutors of the peer group of the first graders' parents and a report. This study is part of Proomu-development.

The peer group tutor's handbook is developed for multi-professionals to be used in the transitional stage of preschool and school. The handbook is based on peer group project whose pilot group had peer group action. Our peer group project contains instructions for peer group's tutor, planning and realization of the pilot group, compiling the handbook and this study's report.

The purpose of the peer group project is to develop interactive cooperation between home, school and parents. The purpose of the handbook is to encourage different professionals to organize peer group activities for the parents with preschool children. The handbook gives instructions on how to organize peer group. The handbook can be used in developing own peer group activity. The content of the handbook is made to support parents' interaction and networking and to give hints for themes and realizations of group meetings.

The idea behind the peer group project and tutor's handbook is to improve cooperation between home and school and to support children's school starting by supporting their parents in parenthood. Supporting parenthood in life's changes is important. In peer groups parents get mental and social support and practical advices from each other. Parents' social network expands among the peers. Network's expansion becomes "whole village raises the children" -idea and a way to create a safe environment for children and families for many years.

Key words: Proomu-development, peer group, first grader, cooperation between home and school, cherishing childhood, parenthood

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	2
2.1	Opinnäytetyön aiheen valinta	2
2.2	Proomu-hanke	4
2.3	Pilottiryhmän käynnistyminen	5
2.4	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	5
2.5	Yhteistyökumppanit	6
2.6	Aikaisempia tutkimuksia aiheesta	6
3	KOTI JA KOULU KASVUYHTEISÖNÄ	8
3.1	Kasvatuskumppanuus	8
3.2	Kodin ja koulun yhteistyö	10
3.3	Yhteistyön tarkoitus	12
3.4	Yhteistyön kehittäminen	13
4	KOULUN ALOITUS	14
4.1	Ensiluokkalainen ja vanhemmuus	15
4.2	Lapsuuden vaaliminen	18
5	SOSIAALINEN TUKI	20
5.1	Sosiaalisen tuen merkitys vanhemmuuteen	20
5.2	Sosiaalinen verkosto	21
5.3	Vertaisryhmätoiminta	23
6	VERTAISRYHMÄPROJEKTIN TOTEUTUS JA ARVIOINTI	24
6.1	Vertaisryhmäprojekti	24
6.2	Vertaisryhmäprojektin arviointi	27
6.3	Pilottiryhmän toteutuminen ja arviointi	28
6.4	Käsikirjan syntymisprosessi ja arviointi	30
7	POHDINTA	31
	LÄHTEET	34

1 JOHDANTO

Yhteiskunnassamme luokkaerot ovat kasvaneet, mikä heijastuu myös lasten hyvinvointiin. Tutkimusten mukaan kolmasosa suomalaisista lapsista voi huonosti, toinen kolmasosa voi paremmin kuin koskaan. Lasten pahoinvointi kaikissa yhteiskuntaluokissa on lisääntynyt ja muun muassa huostaanottojen määrä on kasvanut. Yhteiskunnassamme eletään tässä ja nyt, korostaen yksilöllisyyttä ja yksilön tarpeita. Elämä on kiireistä, eikä vanhemmilla ole riittävästi aikaa lapsilleen. Lapset jäävät liian paljon selviämään yksin ilman aikuisen ohjausta ja huolenpitoa. Tämän seurauksena lasten tunne-elämän ongelmat, käytöshäiriöt, oppimisvaikeudet, levottomuus ja turvattomuus ovat lisääntyneet. (Kinnunen 2003, 24–25.)

Lasten turvattomuutta on lisännyt yhteiskunnassamme ja maailmalla viime aikoina tapahtuneet kouluammukset ja muut levottomuudet. Lapsi joutuu kohtaamaan liian varhain maailman turvattomuuden, jonka käsittelyyn hänellä ei ole vielä kykyä. Vanhempien tehtävänä on suojella lasta ulkomaailman tapahtumilta ja säädellä mediasta tulevaa tietomäärää. Lasta ei voi suojata kaikelta, mutta asioista voidaan keskustella lapsen kanssa hänen ikätasonsa huomioon ottaen.

Yhteiskunnallisten muutosten myötä kodin ja koulun yhteistyöhön sekä vanhemmuuden tukemiseen on tartuttu erilaisten kehittämishankkeiden kautta. Päijät-Hämeen alueella on toteutettu muun muassa Päijät-Hämeen seudullista oppilashuollon kehittämishanketta. Kehittämishankkeen tavoitteena on ollut kehittää psykososiaalista oppilashuoltoa ja erityisopetuksen käytäntöjä. Heinolan tehtävänä on ollut kehittää toimintamalleja kodin ja koulun kasvatuskumppanuuden vahvistamiseksi. Toimintamallien tarkoituksena on antaa lisää valmiuksia opettajille ja muulle henkilöstölle perheiden kohtaamiseen.

Perhepalveluita kehitettiin vuosina 2006–2008 Heinolan hallinnoimassa Proomuhankkeessa, joka oli alueellinen perhe- ja kehittämiskeskushanke. Hankkeen tavoitteena oli kehittää perhetyön ammatillista osaamista ja perheiden palveluja.

Toteutimme opinnäytetyömme toiminnallisena opinnäytetyönä. Opinnäytetyömme on vertaisryhmäprojekti, joka sisältää vertaisryhmänohjaajakoulutuksen, pilottiryhmän suunnittelun ja toteutuksen, käsikirjan laatimisen sekä opinnäytetyön raportin. Pilottiryhmällä tarkoitamme suunnittelemaamme ja toteuttamaamme vertaisryhmää tulevien ensiluokkalaisten vanhemmille.

Opinnäytetyön raportissa käsittelemme vertaisryhmäprojektiamme. Teoreettisen viitekehyksen olemme suunnitelleet vertaisryhmätoimintamme tueksi. Viitekehyksenä olemme käyttäneet kodin ja koulun yhteistyötä, vanhemmuutta, koulun aloitusta sekä sosiaalisen tuen merkitystä vanhemmuuteen. Raportissa etenemme lähtökohtien kautta teoreettisiin viitekehyksiin, jonka jälkeen tarkastelemme vertaisryhmäprojektimme toteutumista ja arviointia. Lopuksi pohdimme muun muassa vertaisryhmätoiminnan merkitystä vanhemmuuteen, omaa ammatillista kasvua sekä luomamme vertaisryhmämallin tulevaisuutta.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Lähtökohdissa tuomme esille opinnäytetyön aiheen valinnan, johon Proomu-hanke on suuresti vaikuttanut. Esittelemme Proomu-hanketta ja sen tavoitteita omassa kappaleessa, koska hanke oli keskeisessä roolissa vertaisryhmäprojektimme toteutuksessa. Lähtökohdissa käsittelemme myös opinnäytetyön tarkoitusta ja tavoitteita, vertaisryhmäprojektin käynnistämisen prosessia, projektin yhteistyökumppaneita ja aikaisempia tutkimuksia aiheesta.

2.1 Opinnäytetyön aiheen valinta

Opinnäytetyöprosessimme käynnistyi lokakuussa 2007. Opinnäytetyön aihetta miettäessä suoritti Paakkari ammatillista harjoittelujaksoa Heinolan sosiaalikeskuksessa. Harjoittelujakson tiimoilta nousi esiin mahdollisuus osallistua Proomu-hankkeen järjestämään vertaisryhmänohjaajakoulutukseen, johon pääsimme molemmat mukaan. Koulutukseen sisältyi vertaisryhmän kokoamiseen ja ohjaamiseen

liittyvää teoriatietoa, käytännön harjoitteita sekä oman vertaisryhmätoiminnan suunnittelu ja toteutus. Aiheina olivat muun muassa vertaistuen ja ryhmätoiminnan periaatteet, asiakkaan näkökulman huomioiminen, ryhmänohjaajan rooli, varhaiseen tukeen soveltuvat työmenetelmät sekä kumppanuus ja yhteistyö. Koulutuksen laajuus oli 34 tuntia. Kouluttajina toimivat sosiaaliohjaaja Elina Kataja ja Proomuhankkeen projektityöntekijä Kirsi Mäkilä. Mäkilä kertoi Heinolassa olevan tarvetta uusille vertaisryhmille ja yhdessä päädyimme koulun siirtymävaiheeseen ajoittuvaan, vanhemmille tarkoitettuun vertaisryhmään. Vertaisryhmän kohdistimme tulevien ensiluokkalaisten vanhemmille, koska siinä oli mahdollisuus yhdistää molempien mielenkiinto ja työkokemus sosiaalialalta.

Tämän päivän haasteet lapsuuden ja vanhemmuuden rajojen hämärtymisessä saivat meidät valitsemaan kohderyhmäksi esikoulun ja koulun siirtymävaiheessa olevat perheet. Puheet lasten turvattomuudesta, lisääntyneistä huostaanotoista sekä lasten yksinäisistä iltapäivistä saivat meidät tarttumaan aiheeseen ja pohtimaan, millä tavoin omalta osalta voisimme vastata tähän haasteeseen. Lasten siirtymävaihetta tuetaan muun muassa tutustumiskäynneillä kouluun, mutta vanhemmilla ei useinkaan tätä mahdollisuutta ole. Mielestämme myös vanhemmille tulisi antaa mahdollisuus tutustua kouluun ja toisten lasten vanhempiin, mihin vertaisryhmätoiminta luo hyvät edellytykset.

Lapsen kasvua ja kehitystä voidaan tukea kodin ja koulun kasvatuskumppanuudella. Tämän päivän koululaisilla epäterveelliset elämäntavat ja tottumukset näkyvät levottomuutena ja huonovointisuutena koulussa. Tärkeää olisi, että koti ja koulu voisivat yhdessä muovata koululaisten elämäntapoja sellaisiksi, että ne tukisivat heidän kehitystään ja koulutyötään. Mielestämme vanhempien vertaisryhmätoiminta on hyvä keino yhteistyön kehittämiseksi sekä yhteisten tavoitteiden asettamiselle lapsen kasvun ja kehityksen tueksi.

Koululla on vielä kehitettävää kodin ja koulun yhteistyössä sekä koulun eri siirtymävaiheiden menettelytavoissa. Esikoulun ja koulun siirtymävaiheeseen ei ole muodostunut vielä yhtenäisiä ja selkeitä käytänteitä. Instituutiona koululla on mer-

kittävä tehtävä yhteisöllisyyden luomisessa koulun tavoittaessa kaikki alueen lapsiperheet. (Launonen & Pulkkinen 2004, 32, 34.)

Lasten elämänpöirissä turvallisten aikuisten määrä ja läsnäolo ovat vähentyneet.

Aikuiskontaktien vähentymiseen ovat vaikuttaneet muun muassa pienentyneet perhekoot ja ohentuneet sukulaisverkostot. Perheiden ja muiden yhteisöjen keskustelu, yhdessä tekeminen ja yhteisöllisyys ovat myös vähentyneet. Koimme tarpeelliseksi lisätä lasten ja vanhempien turvallisuuden tunnetta lapsen kasvuyhteisön muuttuessa esikoulun ja koulun siirtymävaiheessa. Mielestämme vertaisryhmätoiminta vastaa hyvin tähän haasteeseen. Vertaisryhmätoiminnan kautta vanhemmilla on mahdollisuus tutustua toisiinsa ja verkostoitua. Nämä toimet edistävät turvallisuuden tunnetta sekä luovat yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyys lisää vanhempien rohkeutta puuttua kasvuyhteisön lasten hyvinvointiin sekä siihen vaikuttaviin tekijöihin koulussa ja vapaa-ajalla. Vanhempien verkostoituessa myös lapsi oppii tuntemaan asuin ympäristön aikuiset ja luokkakavereiden vanhemmat, jolloin lapsen turvalliset aikuiskontaktit lisääntyvät. (Kinnunen 2003, 124, 153; Launonen & Pulkkinen 2004, 32.)

2.2 Proomu-hanke

Opinnäytetyömme on Proomu-hankkeen hankkeistama. Proomu-hanke oli Sosiaali- ja terveysministeriön sekä Heinolan kaupungin rahoittama alueellinen perhe- ja kehittämiskeskushanke, joka toteutettiin vuosina 2006–2008. Hankkeessa olivat mukana Heinola, Hartola ja Sysmä. Proomu-hanke oli osa valtakunnallista PERHE-hanketta, joka taas on osa kansallista sosiaalihuollon kehittämishanketta. (Mäkilä 2008, 4.)

Proomu-hankkeen päämääränä oli luoda perhekeskustoimintamalli Heinolaan sekä alueellinen perhetyön kehittämiskeskus. Hankkeen tavoitteena oli lisätä lapsiperheiden hyvinvointia, kehittää perheille suunnattuja palveluja sekä kehittää perhetyön ammatillista osaamista Heinolassa ja sen lähikunnissa. Painopiste hankkeessa oli ennaltaehkäisevässä, moniammatillisessa palveluja kehittävässä varhaisen tuen ajattelussa. Proomun keskeisimmät perhekeskustoimintamuodot olivat moniam

tillinen perhevalmennus, ennaltaehkäisevä perhetyö, avoimen päivähoiton palvelut, vanhempien vertaistuen mahdollisuuksien lisääminen sekä ennaltaehkäisevä parisuhdetyö. Proomu-hankkeen aikana käynnistettiin useita yli sektorirajojen toimivia vertaisryhmiä, joissa käytettiin uusia moniammatillisia toimintatapoja. (Mäkilä 2008, 4, 5, 19.)

2.3 Pilottiryhmän käynnistyminen

Vertaisryhmäprojektissa suunnittelimme ja toteutimme vertaisryhmätoimintaa pilottiryhmälle, jonka kohteena olivat tulevien ensiluokkalaisten vanhemmat. Koulun aloitus on tärkeä vaihe niin lapselle kuin vanhemmille. Mielestämme on tärkeää madaltaa koulunaloituksen kynnyistä myös vanhemmille sekä tarjota heille neuvoa ja tukea koulutaipaleen aloitusvaiheessa. Vankka tuki ja hyvä pohja kantavat pitkälle jopa yläluokille ja sieltä jatko-opintoihin.

Pilottiryhmä kohdistettiin tietyn lähikoulun tulevien ensiluokkalaisten vanhemmille. Tällä halusimme vahvistaa yhteisöllisyyttä ja herätellä ”koko kylä kasvattaa” -aatetta. Ryhmä oli avoin, jolloin vanhemmilla oli mahdollisuus tulla mukaan tapaamisten jo alettua. Pilottiryhmässä toteutimme vanhempien tapaamiset keväällä lasten ollessa vielä esikoululaisia sekä syksyllä koulujen jo alettua. Käsikirja ”Saattel- len eskarista ekalle” kytkeytyy tiiviisti toteuttamaamme vertaisryhmäprojektiin. Käsikirja on laadittu projektista saamiemme kokemusten pohjalta.

2.4 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyömme koostuu kahdesta osiosta: käsikirjasta ”Saattel- len eskarista ekalle” ja projektin raporttiosasta. Opinnäytetyöprojektimme tarkoituksena oli suunnitella ja toteuttaa vertaisryhmämalli, jota voidaan hyödyntää osana koulujen toimintaa esikoulun ja koulun siirtymävaiheessa.

Opinnäytetyöprojektimme tavoitteena oli tulevien ensiluokkalaisten vanhempien tukeminen, heidän keskinäinen verkostoitumisensa sekä hyvän pohjan luominen kodin ja koulun yhteistyölle. Tavoitteena oli myös lapsen koulunaloituksen tukeminen vanhemmuutta tukien.

Käsikirjan tarkoitus on kannustaa ja innostaa järjestämään vertaisryhmätoimintaa tulevien ensiluokkalaisten vanhemmille. Käsikirjan tavoitteena on helpottaa ryhmän suunnittelua ja aloitusta sekä antaa ideoita ryhmän ohjaamiseen. Jokainen ryhmänohjaaja tekee työtä persoonallaan ja käsikirjaa voikin hyödyntää siltä osin, mikä itsestään tuntuu luontevalta. Käsikirja tulee Heinolan päiväkotien ja koulujen käyttöön.

2.5 Yhteistyökumppanit

Osallistuimme Proomu-hankkeen vertaisryhmänohjaajakoulutukseen, jonka toisena kouluttajana toimi projektityöntekijä Kirsi Mäkilä. Hän on toiminut myös opinnäytetyömme ohjaajana työelämän taholta. Mäkilältä olemme saaneet arvokasta tietoa ja tukea niin vertaisryhmäprojektin suunnitteluun kuin toteutukseenkin.

Vertaisryhmäprojektissa yhteistyökumppaneina ovat toimineet Proomu-hankkeen lisäksi kohdekouluunamme toimiva lähikoulu sekä alueen päiväkodit ja eri ammattialojen edustajat. Alkukartoitusvaiheessa päiväkodit jakoivat laatimiamme kyselyitä ja esitteitä vanhemmille sekä tiedottivat alkavasta vertaisryhmästä. Koulu tarjosi vertaisryhmälle kokoontumistilan ja materiaalit. Pilottiryhmän asiantuntijavierailijoina hyödynsimme koulun omaa henkilökuntaa, kuten opettajaa, rehtoria, erityisopettajaa ja terveydenhoitajaa. Lisäksi ryhmässä vieraili koulupsykologi.

2.6 Aikaisempia tutkimuksia aiheesta

Omille ajatuksille olemme etsineet tukea sosiaalialan tutkimuksista ja kirjallisuudesta sekä aiheeseen liittyvistä hankkeista. Peruskoulun opetussuunnitelmalla opetus-

hallitus velvoittaa päiväkoteja ja kouluja huolehtimaan varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen välille syntyvästä kiinteästä yhteistyöstä, jotta niistä muodostuisi lapsen kehityksen ja edellytykset huomioon ottava kokonaisuus. (Perusopetuksen opetussuunnitelma 2004, 15.)

Kodin ja koulun yhteistyötä koskevia tutkimuksia on tehty paljon 1980-luvulla. Marjatta Siniharjun väitöskirja *Kodin ja koulun yhteistyö peruskoulun alaopetusluokilla* – kertoo tutkimustuloksia yhteistyön arvostuksesta ja toteutumisesta Helsingin kaupungissa vuosina 1983–1984 ja 1998–1999. Tutkimuksen mukaan vanhemmat ovat kiinnostuneempia tekemään yhteistyötä koulutaipaleen alkuvaiheessa, jolloin toiminnasta on helpompi tehdä osa koulun normaalia toimintaa. Tutkimuksen mukaan tehokkainta on tehdä yhteistyötä osittain päällekkäin, jolloin koti, koulu ja yhteiskunta jakavat kumppanuuden sekä vastuun. Tärkeimpinä on pidetty vanhempien ja opettajien välisiä henkilökohtaisia keskusteluja, luokkakohtaisia tapaamisia ja yhteistä tekemistä kuten retkiä. Päävastuu yhteistyöstä ja aloitteesta on koululla. (Siniharju 2003, 2, 6, 18, 24.)

Kodin ja koulun yhteistyötä toteutettiin vuosina 2002–2005 MUKAVA-hankkeessa. Mukava-hankkeen kokeilukouluja sijaitsi Jyväskylässä, Kuopiossa, Sipoossa ja Sievissä. Hankkeen periaatteena oli yhteistoiminta vanhempien kanssa. Tavoitteena hankkeessa oli vanhempien ja opettajien kasvatustyön tukeminen, koulun sosiaalisen pääoman vahvistaminen, lapsen kehityksen edistäminen mukavaksi muita huomioon ottavaksi yhteisön jäseneksi. Hankkeessa kokeiltiin kokonaiskoulupäivää sekä kodin ja koulun yhteistyön lisäämistä muun muassa luokkakohtaisen verkostoitumisen avulla. (Launonen & Pulkkinen 2004, 6; Metsäpelto & Pulkkinen 2004, 166; Pulkkinen 2002, 7, 242, 248, 262.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) Hämeen piiri on käynnistänyt vuonna 2007 Eskarista ekaluokalle -hankkeen, joka päättyy vuonna 2009. Hankkeen tarkoituksena on kehittää tukevaa sekä auttavaa toimintaa 6–8 vuotiailla lapsilla ja heidän perheillensä yhteistyössä MLL:n työntekijöiden, vanhempien sekä eri yhteistyötahojen kesken. Tavoitteena on silloittaa lapsen polkua esikoulusta kouluun

sekä lisätä yhteisöllisyyttä ja perheverkostoja. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2008.)

3 KOTI JA KOULU KASVUYHTEISÖNÄ

Koti ja koulu ovat molemmat olemassa lasta varten. Perusopetuksen opetussuunnitelmassa mainitaan koululla olevan sekä opetus- että kasvatustehtävä. Koulun tehtävänä on tarjota yleissivistävän opetuksen lisäksi muun muassa mahdollisuus monipuoliseen kasvuun ja terveen itsetunnon kehittämiseen sekä perheiden tukemiseen kasvatustehtävässä. (Perusopetuksen opetussuunnitelma 2004, 14, 22.) Kodin päätehtävänä on pidetty lasten kasvattamista. Koti ja koulu voivat toimia kasvatuskumppaneina tukien yhdessä lapsen kasvua ja kehitystä. Kasvatuskumppanuudella sekä kodin ja koulun välisellä yhteistyöllä on merkittävä tuki lapsen koulunkäynnille.

Seuraavaksi tuomme esiin kasvatuskumppanuuden käsitteenä. Kasvatuskumppanuus liitetään usein varhaiskasvatukseen. Alkuopetuksessa puhutaan useimmiten kodin ja koulun yhteistyöstä, mutta yhteistyön olleessa toimivaa, kiinteää ja molemminpuolista voidaan puhua kasvatuskumppanuudesta.

3.1 Kasvatuskumppanuus

Kasvatus on pohjimmiltaan ihmiseksi kasvattamista. Tämä toteutuu kasvattajan ja kasvavan sekä kasvattajien keskinäisen yhteistyön tuloksena. Kasvatuksen ammattilaisilta ja kasvatusyhteisöiltä edellytetään vahvaa kasvatustietoisuutta. Kasvatustietoisuudella tarkoitetaan kasvattajana toimivan tietoisuutta häntä koskevista vastuista, velvollisuuksista ja oikeuksista. (Nummenmaa 2006, 21–22, 25.)

Lapsen kasvamiseksi tasapainoiseksi ja aktiiviseksi ihmiseksi tarvitaan sidosryhmien yhteistyötä ja avointa vuorovaikutusta. Koulun ja kodin muodostamassa kasvuyhteisössä sidosryhmillä tarkoitetaan vanhempia ja koulun henkilökuntaa. Van-

hemmat ja opettajat toimivat lapsen kanssa päivittäin, jolloin heillä on parhaimmat mahdollisuudet tukea lapsen kasvua ja kehitystä. (Eloranta 2000, 69; Ojala & Launonen 2003, 321.)

Kasvatuskumppanuutta on pidetty yleisesti kodin ja päivähoidon välisenä yhteistyömuotona. Kasvatuskumppanuus voi toteutua myös kodin ja koulun välillä. Tavoitteena on edistää lapsen oppimisen edellytyksiä, turvallisuutta ja hyvinvointia koulussa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja henkilöstön tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemisessa. Kasvatuskumppanuus edellyttää keskinäistä luottamusta, tasavertaisuutta ja toistensa kunnioittamista. Kasvatuskumppanuudessa yhdistyy lapselle tärkeiden tahojen tiedot ja kokemukset. Näin voidaan taata parhaat mahdolliset edellytykset lapsen hyvinvoinnin turvaamiselle. Kasvatuskumppanuuden tavoitteena on lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen alueella olevien tuen tarpeiden tunnistaminen mahdollisimman varhain. Kumppanuudella mahdollistetaan vanhempien ja opettajien yhteinen toimintastrategia lapsen tukemiseksi. (Perusopetuksen opetussuunnitelma 2004, 22; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31–32.)

Kasvatuskumppanuus edellyttää vastavuoroista jatkuvaa ja sitoutunutta vuorovaikutusta opettajan ja vanhempien välillä. Vuorovaikutussuhde avartaa kasvattajien näkökulmia lapsen kehityksestä ja kasvatuksesta samalla tukien kumpaakin lapsen kasvattajana toimivaa osapuolta. Vaikka kasvatuskumppanuuden tulisi olla vastavuoroista, asetetaan ammattilaisille usein suurempia odotuksia. Ammattilaisten tehtävänä on luoda otolliset puitteet kasvatuskumppanuuden toteuttamiselle. (Kari-la 2006, 91, 94, 96.)

Hyvä kasvatuskumppanuus vaatii kodin ja koulun tietoista osallisuutta, yhteistyön organisointia ja suunnitelmien kirjaamista. Yhteistyötä voidaan suunnitella koulun henkilökunnan kesken sekä ottamalla vanhemmat mukaan suunnitteluun. Rehtorin asenne kodin ja koulun yhteistyötä kohtaan ja sen kehittämiseen sekä arviointiin on tärkeää. Rehtorin asenne ja yhteisten tapahtumien jälkeinen arviointi antaa henkilö-

kunnalle tunteen kotien kanssa tehtävän työn tärkeydestä myös hallinnolliselta kannalta. (Ojala & Launonen 2003, 316–317; Vuorinen 2000, 21–22.)

Kasvatuskumppanuudella pyritään edistämään vanhempien keskinäistä yhteistyötä. Aikuisten keskinäiset kohtaamiset ovat tärkeitä niin aikuisille kuin lapsillekin. Aikuiset tarvitsevat mahdollisuuden tuoda esille ilon ja huolen aiheet sekä kertoa sen hetkisestä tilanteestaan, joka saattaa vaikuttaa lapsen toimintaan. Vanhempien ja opettajan kohdatessa toisiaan säännöllisesti lapsi näkee, että hänelle tärkeät aikuiset välittävät hänestä, toisistaan ja sen hetkisestä tilanteesta. (Korhonen 2006, 64; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.)

3.2 Kodin ja koulun yhteistyö

Kodin ja koulun yhteistyöllä on merkittävä tehtävä lapsen koulunkäynnille sekä hänen kasvuun ja kehitykselleen. Tutkimusten mukaan toimivalla yhteistyöllä lisää lapsen turvallisuutta, kouluviihtyvyyttä ja vastuun ottamista omasta opiskelusta. (Ojala & Launonen 2003, 324.)

Kodin ja koulun välinen yhteistyö on jaettu muun muassa yhteydenpitoon, yhteistyöhön ja yhteistoimintaan. Yhteydenpidolla tarkoitetaan koulun yhteydenottoa kotiin silloin, kun jotain on tapahtunut koulussa sekä koulun ilmoituksia esimerkiksi koulun tapahtumista. Yhteistyöllä tarkoitetaan opettajan ja vanhempien yhteistä tekemistä esimerkiksi keskusteluja vanhemman ja opettajan kesken sekä toimintaa erilaisissa koti-koulu yhdistyksissä. Yhteistoiminnalla tarkoitetaan tiivistä yhteydenpitoa kodin ja koulun välillä sekä yhteisten tavoitteiden asettamista ja niihin yhdessä pyrkimistä lapsen hyväksi. Yhteistoiminta on vaativinta opettajille ja vanhemmille. Yhteistoiminnasta voidaan puhua kasvatuskumppanuutena. Koulun ja kodin välinen kasvatuskumppanuus on korvaamaton ja tärkeä voimavara. (Ojala & Launonen 2003, 324; Vuorinen 2000, 21–22.)

Kodin ja koulun yhteistyötä on arvostettu vuosikymmeniä, vain tavat ja painotukset ovat muuttuneet vuosikymmenten saatossa. Nykyisellään yhteistyö on pitkälti ollut

vanhempainiltoja, koulun juhlia sekä kodin ja koulun välillä kulkevien viestien välittämistä. Viime aikoina on huomattu yhteistyön merkitys ja lähdetty luomaan erilaisia yhteistyömuotoja kodin ja koulun välille. Yhteistyön ei ole tarkoitus olla erilaisia tapahtumia pakon edessä vaan avointa ja rehellistä vuorovaikutusta sekä toimintaa lapsen parhaaksi. Tutkimusten mukaan kodin ja koulun yhteistyöhön ollaan tyytyväisiä 1. – 6. vuosiluokilla, mutta ylemmillä vuosiluokilla sekä yhteistyö että tyytyväisyys siihen vähenevät. Hyvä yhteistyö sisältää organisoidut yhteydenpitotavat. Tällöin kodit saavat tietoa koulun kasvatustavoitteista ja niistä voidaan keskustella yhdessä. (Eloranta 2000, 69; Launonen, Pohjola & Holma 2004, 92–93; Nieminen 2000, 24; Siniharju 2003, 1.)

Koulukohtaisia opetussuunnitelmia on laadittu 1990-luvulta alkaen. Näiden myötä kodin ja koulun yhteistyö on lisääntynyt, tuoden siihen mukanaan uusia työmuotoja. Valtakunnallisen opetussuunnitelman mukaisesti kodin ja koulun yhteistyö tulee määritellä koulun opetussuunnitelmassa. Yhteistyössä päävastuu ja aloitteen tekeminen kuuluvat koululle ja opettajalle. Koulun tulee ottaa vastaan vanhempien toiveet ja odotukset yhteistyötä koskien. (Launonen, Pohjola & Holma 2004, 93; Perusopetuksen opetussuunnitelma 2004, 22; Siniharju 2003, 173–175.)

Koulun on tehtävä kotien kanssa yhteistyötä niin, että vanhemmat voivat osaltaan tukea lastensa koulunkäyntiä ja tavoitteellista oppimista. Yhteistyötä kodin ja koulun välillä voidaan tehdä niin yksilö- kuin yhteisötasollakin. Yksilötasolla yhteistyöllä tarkoitetaan esimerkiksi vanhempaintapaamisia sekä viestimistä kodin ja koulun välillä. Yhteisötasolla koulun ja kodin yhteistyö on muun muassa vanhempainiltoja ja koulun yhteisiä tapahtumia. (Perusopetuksen opetussuunnitelma 2004, 22.)

Tärkeä lähtökohta yhteistyölle ja yhteistyömuotojen kehittämiseksi on kodin ja koulun keskinäinen vastuun ja kumppanuuden jakaminen. Toinen tärkeä lähtökohta on eri osapuolten kunnioittaminen, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus sekä erilaisuuden hyväksyminen. Tällöin molemmilla osapuolilla on matala kynnyks ottaa yhteyttä lasta tai koulua koskevissa asioissa. Kodin ja koulun yhteistyön nähdään olevan olennainen osa koulun menestyksellistä toimintaa sekä laadukasta koulutyötä. (Perusope-

tuksen opetussuunnitelma 2004, 22; Rausku-Puttonen & Rönkä 2004, 175; Siniharju 2003, 9, 19.)

Esiopetuksen aikana luodaan usein pohja vanhempien keskinäiselle vuorovaikutukselle sekä kodin ja opettavien tahojen välille. Ensimmäisten kouluvuosien aikana on hyvä jatkaa tästä. Kodin ja koulun yhteistyölle tulee löytää toimivat ja tarkoituksenmukaiset toimintatavat, jotka motivoivat kotia ja koulua toimimaan yhdessä koko perusopetuksen ajan. Suurin tarve kodin ja koulun väliselle yhteistyölle on yläkoulussa ja toisella asteella. Kuitenkin toimivaa yhteistyön perustaa voidaan luoda jo alakoulun ensimmäiseltä luokalta alkaen, jolloin vanhemmat haluavat tietää miten koulu toimii. (Launonen, Pohjola & Holma 2004, 92, 97; Lindroos 2004, 206; Ojala & Launonen 2003, 322.)

Vanhemmat ovat kiinnostuneita koulun tavoista, toiminnasta ja koulussa tapahtuvista muutoksista. Vanhempien ollessa kiinnostuneita koulusta tulee tukea yhteistyöhalukkuutta ja tarjota erilaisia yhteistyömahdollisuuksia. Yhteistyö saadaan jatkuvaksi ja osaksi koulun normaalia toimintaa, kun siihen totutaan alusta asti. Samalla lapsi tottuu ensimmäiseltä luokalta alkaen, että koti ja koulu tekevät yhteistyötä ja välittävät hänestä yhdessä. Hyvällä yhteistyöllä edistetään lapsen hyvinvointia ja autetaan perhettä jaksamisessa. On kuitenkin hyvä muistaa, että kaikki vanhemmat eivät ole halukkaita yhteistyöhön, jolloin on tärkeää kunnioittaa myös heidän päätöstään. (Ojala & Launonen 2003, 321; Perusopetuksen opetussuunnitelma 2004, 22; Siniharju 2003, 2.)

3.3 Yhteistyön tarkoitus

Perusopetuslain (1998/628) 3 §:n mukaan koulun tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Opetuksen järjestäjän tulee myös määrätä kodin ja koulun yhteistyön järjestämistavasta (perusopetuslaki 1998/628, 15 §). Kodin ja koulun yhteistyön toteutuminen riippuu kuitenkin pitkälti koulun ilmapiiristä ja opettajien aktiivisuudesta. Mikäli yhteistyöhön ei ryhdytä, voivat kotien omaamat taidot ja tiedot jäädä hyödyntämättä voimavaroina. Opettajien ja vanhempien ollessa aktiivisia, löydetään

helposti uusia, erilaisia ja aitoja yhteistyömuotoja. (Launonen & Pulkkinen 2004, 33; Perusopetuslaki 2003/477, 3§, 15§; Vuorinen 2000, 19, 22).

Päivähoidossa on usein luotu yhteistyölle hyvä pohja tukemalla perheitä heidän kasvatustyössään. Saman yhteistyön on luontevaa jatkaa vielä kouluuntulovaiheesakin. Tarjoamalla vanhemmille mahdollisuus osallistua koulun opetus- ja kasvatustyön suunnitteluun ja arviointiin yhdessä lasten ja opettajien kanssa voidaan edistää kodin ja koulun yhteistyötä. Vanhemmilla tulee olla mahdollisuus tehdä yhteistyötä koulun kanssa ja heillä on oikeus saada tietoa muun muassa opetuksen järjestämisestä, opetussuunnitelmasta, oppilashuollosta sekä koulun järjestyssäännöistä. Tietojen jakaminen mahdollistaa kodin ja koulun yhteisten kasvatuksellisten päämäärien löytymisen. (Launonen & Pulkkinen 2004, 48; Mäensivu & Vesanen 2000, 17; Perusopetuksen opetussuunnitelma 2004, 22.)

Kodin ja koulun toimiminen yhdessä helpottaa asioihin puuttumista, jolloin ongelmiinkin voidaan tarttua nopeasti. Yhteistyön tarkoitus ei ole pelkästään puuttua ongelmiin vaan toisena tarkoituksena on myös sosiaalisen verkoston, yhteisöllisen tuen ja luottamuksen synnyttäminen. (Launonen, Pohjola & Holma 2004, 95.)

Epsteinin (1994) mukaan tutkimukset ovat osoittaneet, että tehokkaat koulun, kodin ja yhteisöjen väliset yhteydet ja kestävät vuorovaikutussuhteet opettajien, lasten ja vanhempien välillä lisäävät muun muassa oppilaiden positiivista asennetta oppimista kohtaan sekä itsenäisyyttä ja hyvän itsetunnon kehittymistä. Toimivalla yhteistyöllä ja vanhempien tuella sekä positiivisella asenteella koulua kohtaan on lisäksi vaikutusta koulumenestykseen ja kotitehtävien tekemiseen. Vuorovaikutus kodin ja koulun välillä lisää myös opettajan oppilaan tuntemusta sekä auttaa opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. (Eloranta 2000, 70; Epstein 1994, Siniharjun 2003, 8 mukaan; Launonen, Pohjola & Holma 2004, 95; Perusopetuksen opetussuunnitelma 2004, 22.)

3.4 Yhteistyön kehittäminen

Perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan kodin ja koulun erilaisia vuoropuheita tulee kehittää koko perusopetuksen ajan. Kehittämistä tulisi tapahtua erityisesti siirryttäessä kouluasteelta toiselle sekä muissa siirtymävaiheissa. Uudet tilanteet ja siirtymävaiheet lapsen koulumaailmassa herättävät myös vanhemmissa paljon kysymyksiä ja näihin voidaan vastata kodin ja koulun jatkuvalla yhteistyöllä siten, että tarjotaan erilaisia yhteistyömuotoja eri tilanteissa. Siirryttäessä esiopetuksesta alakouluun vanhemmat tarvitsevat tietoa koulusta ja oppimisesta. Yläkouluun siirryttäessä askarruttavat valinnaisaineiden valinta ja peruskoulun päättyessä ajankohtaiseksi tulevat jatkokoulutus- ja ammatinvalinta-asiat. (Perusopetuksen opetussuunnitelma 2004, 22.)

Hyvä kodin ja koulun yhteistyön kehittämisen lähtökohta on yhteistyösuunnitelman laatiminen. Yhteistyöllä tulee olla selvät rakenteet ja kirjatut toimintaperiaatteet sekä toimielimet, jotka rakentavat ja ylläpitävät yhteistyötä. Näiden avulla toimintaa voidaan toteuttaa ja kehittää tavoitteellisesti ja pitkäjänteisesti, ottaen huomioon koulualueen olosuhteet, opettajien vahvuudet ja persoonallisuudet sekä vanhempien odotukset ja motivaatio yhteistyöhön. (Launonen, Pohjola & Holma 2004, 109; Siniharju 2003, 174.)

4 KOULUN ALOITUS

Suomalaiset lapset aloittavat koulun pääasiassa sinä vuonna, kun he täyttävät seitsemän vuotta. Koulukypsänä lapsella on valmius osallistua opetukseen ja hyötyä siitä. Lapsi on valmis siirtymään tavoitteellisen työn tekemiseen leikin sijaan. Koulutulokkaalla tulisi olla valmiudet toimia ryhmässä sekä jakaa opettajan huomion muiden oppilaiden kanssa ja jaksaa ponnistella oppiakseen uusia taitoja. (Helin 2000, 12, 14.) Vanhempien tulisi vaalia lapsuutta muistaen, että ensiluokkalainen on vielä pieni lapsi, joka tarvitsee hoivaa, huolenpitoa ja vanhempien aitoa läsnäoloa.

4.1 Ensiluokkalainen ja vanhemmuus

Lapsi kehittyy ja kasvaa vuorovaikutuksessa perheessä, muun sosiaalisen yhteisön ja fyysisen ympäristön kanssa. Lapsi tarvitsee vanhempien turvallista ja luotettavaa läsnäoloa oman sosiaalisen pääoman kasvattamiseen. Kasvatusmenetelmät, jotka vahvistavat lapsen luottamusta vanhempiin sekä vanhemmuus, joka sisältää vanhempien keskinäisen hyvän suhteen, lapsen hyvän suhteen isään sekä huolehtivaan ja luotettavaan äitiin tukevat lapsen kehitystä elämässään selviytyjäksi. Nämä myös vahvistavat lapsen luotettavuutta ja sosiaalista pääomaa. (Pulkkinen 2002, 134–135, 131.)

Koulun aloitus on perheessä odotettu ja tunnetasolla tärkeä tapahtuma. Vanhemmat ymmärtävät koulunaloituksesta alkavan uuden vaiheen lapsen elämässä. Lasta tulisi valmistella uuteen tilanteeseen ja saatella hänet esikoulusta kouluun. Ensiluokkalaisten fyysinen ja sosiaalinen ympäristö muuttuu. Myös kommunikointitavassa tapahtuu muutoksia. Päivähoidon leikille soveltuvat tilat ja huolehtivat hoitajat vaihtuvat opetusympäristöön sekä opetuksesta vastaavaan henkilökuntaan. Leikin tilalle tulee paikallaan istumista, kuuntelemista ja vuoron odottamista leikkiä kuitenkin unohtamatta. Koulunaloitusvaiheessa onkin tärkeää muistaa, että ensiluokkalainen on vielä pieni lapsi, joka tarvitsee perheen ja pitkän lapsuuden. Lapselle koulun aloitus on merkki siitä, että hän on jo iso koululainen. (Kinnunen 2003, 119; Mäensivu & Vesänen 2000, 16; Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 117.)

Kotien koulumyönteisyys ja vanhempien tuki on tärkein tekijä lapsen koulumyönteisyydelle ja -menestykselle. Vanhemmilla on omalla aktiivisuudellaan ja kiinnostuksellaan lapsen koulunkäyntiin mahdollisuus antaa lapselle malli, joka ohjaa häntä aktiivisen koululaisen rooliin. Vanhemman ollessa kiinnostunut lapsen elämästä lapsi kokee itsensä arvokkaaksi. Mikään ei korvaa lapselle vanhempien tukea koulutyöhön ja läksyjien tekoon. Vanhempien tulee kuitenkin muistaa, että läksyt ja koulutarvikkeista huolehtiminen on lapsen tehtävä, jota hän opettelee ensimmäiseltä luokalta alkaen. Lapsi kasvaa vastuuseen yritysten sekä erehdysten kautta ja

siihen lapselle tulisi antaa mahdollisuus. (Ekebom 2000, 23; Kinnunen 2003, 125, 133.)

Ensimmäisten kouluviikkojen aikana luodaan koulunkäyntiin ja kotielämään liittyvät tottumukset. Vanhempien tärkeänä tehtävänä on opastaa lasta. Vanhempien ja lasten on hyvä sopia yhdessä perheen säännöt. Tärkeitä ovat esimerkiksi sopimukset mitä tehdään koulusta tultua, monelta käydään nukkumaan ja milloin kavereita voi tavata koulupäivinä. Koulunaloitus on rankkaa pienelle lapselle ja toisilta lapsilta koulun aloitus ja koulunkäyntiin totuttelemisen vaatiikin paljon energiaa. Vanhempien tehtävä on antaa lapselle kiireetöntä aikaa sekä mahdollisuus leikille ja puuhasteluille. Vanhemmat, jotka kuuntelevat lapsen omaa rytmiä, eivät haali lapselle harrastuksia vaan antavat tälle aikaa rauhoittua ja levätä. Lapselle lukeminen tahtoo unohtua, kun lapsi itse oppii lukemaan. Samoin käy lapsen koskettamiselle. Lasta pidetään niin isona, että hänelle ei tarjota syyliä ja halauksia yhtä usein kuin ennen kouluikää. Yhteiset lukuhetket antavat kuitenkin mahdollisuuden kiireettömään yhdessä oloon ja läheisyyteen. (Kinnunen 2003, 122, 128, 155.)

Jokaisen lapsen soisi kokevan onnistumisia ja iloa ensimmäisinä kouluvuosina. Ensimmäiset kouluvuodet luovat pohjan lapsen oppimishalulle, koulumenestykselle ja koulutyöhön suhtautumiselle. Epäonnistumiset ja huonommuuden tunteet jättävät leiman lapsen minäkuvaan pitkäksi aikaa. Lapsen tulee antaa kasvaa ja kehittyä omassa tahdissaan. Mikäli lapsella on vaikeuksia oppimisessa, tarvitsee hän tukea välittömästi. Tällöin vanhempien tulisi huolehtia, että lapsella olisi joku muu asia, missä hän kokee onnistumisen iloa. Oppimisen, edistymisen ja toimimisen kautta lapsi saa käsityksen siitä, millainen hän on ja mitä hän osaa. Tätä kautta myös lapsen itsetunto kehittyy. Hyvän itsetunnon myötä lapsi voi luottaa omaan selviytymiseensä ja uskaltaa olla oma itsensä. (Kinnunen 2003, 121–122, 131–133.)

Perhe-elämän tärkein tavoite on lapsen terve kasvu. Kasvu edellyttää hoivaa ja hellyyttä sekä vanhemman ja lapsen välistä jatkuvaa vuorovaikutusta. Vanhempien tehtävänä on kuunnella, ohjata, opastaa ja luoda turvallinen koulun aloitus. Ensiluokkalainen on vielä keskenkasvuinen ja tarvitsee aikuisen ohjaamaan kasvuansa. Vanhemmilla on arvokasta annettavaa elämäkokemuksineen ja tietoineen. Van-

hemmat toimivat lapselleen mallina. Mallina oleminen tarkoittaa lapselle läsnä olemista. Koulunsa aloittava lapsi tarvitsee aikuista, joka kuuntelee ja on aidosti läsnä. Päivän aikana kertyneet asiat menevät vanhaksi, jos lapsi viettää iltapäivän yksin tai kavereiden kanssa, eikä tekstiviestit ja puhelut korvaa läheisyyttä ja aitoa läsnäoloa. Siksi lapsen iltapäivänviettoon koulupäivän jälkeen pitääkin kiinnittää huomiota. Ensiluokkalainen saattaa vanhemmista vaikuttaa pärjäävältä ja reippaalta, kuitenkin yksin oleva lapsi kokee usein olonsa yksinäiseksi ja turvattomaksi. Yksinvietetty aika ei välttämättä jätä jälkiä tähän päivään. Kinnusen mukaan seuraukset näkyvät murrosiän kynnyksellä aikaisempaan tai runsaampaan päihteidenkäyttönä, nuoruusiän masennuksena ja kouluhaluttomuutena. (Kinnunen 2003, 23, 126–127, 142–143; Sihvola 2002, 106–107.)

Perheen aikuinen on johtaja, joka ohjaa lapsen kasvua oikeaan suuntaan. Vanheman ollessa auktoriteetti lapsella on turvallinen paikka kasvaa ja kehittyä. Hänellä on mahdollisuus olla lapsi. Vanhemmat luovat pienen koululaisen perheeseen rutinit ja säännöllisen rytmin, jotka luovat osaltaan turvallisuutta. Lapsi odottaa vanhempien pitävän hänestä huolta, olevan läsnä ja auttavan häntä tarvittaessa. Elämän ollessa säännöllistä annetaan lapselle mahdollisuus elää huoletonta lapsuutta. Perhe-elämän säännöllisyys auttaa myös lasta luomaan järjestystä hänen omassa maailmassaan. (Kinnunen 2003, 24, 126, 134, 136; Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 126; Pulkkinen 2002, 141.)

Vanhempana oleminen on haaste, joka otetaan vastaan suunniteltaessa perheellisyyttä. Vanhemmat ottavat lapsesta vastuun ja lupaavat huolehtia hänestä seuraavat parikymmentä vuotta. Koululaisen vanhempana oleminen on tasapainoilua lapsen näkökulmien kuuntelun ja kunnioittamisen sekä toisaalta kasvattamisen, ohjaamisen ja rajoittamisen välillä. Vanhempi joutuu ehkä luopumaan omista suunnitelmistaan ja unelmistaan tietäen, että kuitenkin tekee oikein huolehtiakseen lapsistaan ja lastensa tarpeista. Vanhempien tulisi muistaa, että elämässä ei voi saada kaikkea. Lapsi antaa vaatimuksensa vanhemmille, jonka mukaan vanhemman tulee olla epäitsekkäs, kärsivällinen, uhrautuva ja läsnä oleva. (Kinnunen 2003, 24, 29, 238; Sihvola 2002, 126.)

Lapsi tarvitsee aikuisen avukseen päättämään asioista ja tekemään päätöksen silloin, kun itse ei siihen kykene. Koulun alkaessa lapsi rakastaa sääntöleikkejä. Hän noudattaa sääntöjä mielellään ja valvoo, että muutkin noudattavat. Alakouluikäisenä lapselle onkin hyvä opettaa elämän pelisääntöjä ja kuinka toisten kanssa eletään. Sääntöjen noudattaminen on tärkeää ja vanhempien on huolehdittava siitä, että sääntöjen rikkomisesta annetut seuraamukset myös toteutetaan. Näin lapsi oppii, että sääntöjen rikkomista seuraa sovittu rangaistus. (Kinnunen 2003, 29, 90–91, 93–94; Sihvola 2002, 170.)

Alakouluikä on myös otollista aikaa opettaa, mikä on oikein ja mikä väärin, mikä on hyväksyttävää ja mikä ei. Tähän lapsi tarvitsee vanhempansa. Vanhemman tehtävä on tietää, että lapsi vasta opettelee elämäntaitoja ja antaa lapselle palautetta oikeista ja vääristä teoista. Vanhemman tehtävänä on valvoa lapsen käyttäytymistä, kielenkäyttöä ja lapsen velvollisuuksien suorittamista sekä huolehtia, että itse käyttäytyy normien mukaisesti. (Kinnunen 2003, 91, 93–94, 155, 162.)

4.2 Lapsuuden vaaliminen

Lapsella on oikeus olla lapsi mahdollisimman pitkään ja käydä läpi ikään kuuluvat kehitystehtävät. Jokainen ikäkausi on tarkoitettu kokonaan elettäväksi, jolloin saadaan rakennettua vahva kivijalka lapsen tulevaisuudelle. Lapsella on oikeus olla keskenkasvuinen, ymmärtämätön sekä kasvattamista ja huolehtimista tarvitseva. Osa vanhemmista on kuitenkin oppinut haluamaan ja vaatimaan kaiken heti, jolloin on vaikea antaa lapsen kasvaa rauhassa. Lapsi halutaan tällöin mahdollisimman varhain itsenäiseksi ja omillaan pärjääväksi, vahvaksi pieneksi aikuiseksi. (Kinnunen 2003, 31, 139, 150–151.)

Kiristynyt kilpailu ja suoritekykyisyys vaikuttavat perheeseen vanhempien työn kautta, joka näkyy vanhempien kiireenä ja kykenemättömyytenä olemaan lasta varten. Pieni koululainen tarvitsee kuitenkin jatkuvaa, turvallista vuorovaikutusta vanhemman kanssa sekä jokapäiväistä suhdetta todellisiin ihmisiin. Lapsi ei kasva pel-

kästään virtuaalitodellisuudessa tekstiviestien ja sähköpostien kautta, vaan tarvitsee aitoa kohtaamista ja läsnäoloa. (Bardy, Heino & Salmi 2002, 140, 142.)

Lapsella on oikeus olla riippuvainen vanhemmistaan niin kauan kuin on valmis itse irrottautumaan. Omassa tahdissa kasvaminen auttaa lasta kasvamaan tasapainoiseksi, itsenäiseksi ja vastuulliseksi aikuiseksi. Lapselle tulee antaa lisää liikkumatilaa ja vastuuta iän myötä. Vanhempien tulee kuitenkin olla saatavilla tarjoamassa tukea, kun sitä tarvitaan. Kehitystason mukaisen vastuun antaminen kohottaa lapsen itse-tuntoa ja pärjäämisen tunnetta. Liian varhainen yksin pärjääminen ja itsenäisyys ovat myrkyä lapsuudelle. (Keränen, Rönkä & Stiller 2001, 60; Kinnunen 2003, 138, 146, 152–153.)

Alakouluikä on kausi, jolloin lapsuus alkaa lyhentyä. Isommat koululaiset antavat mallin, millaisia koululaisten tulisi olla. Kun lapsen mielenkiinnon kohteeksi tulevat seuraavien ikävaiheiden asiat, jää oma lapsuus puolitiehen. Vanhempien tehtävä onkin huolehtia, että lapsi elää ikätasolleen sopivalla tavalla ja tarvittaessa rajoittaa lasta. Vanhemmilla on oikeus suojella lasta ikäistään vanhemmille suunnatulta muodilta, medialta ja toiminnalta. Vanhemmat voivat osaltaan olla lyhentämässä lapsuutta aikatauluttamalla lapsen elämää ja tarjoamalla harrastuksia tarkoitukseen antaa sopivaa ja kehittävää tekemistä. Arjen ohjelmoinnin lisäksi vanhemmat saattavat ohjata lapsiaan liian vähän, sallia liian paljon, laittaa lapset päättämään itsenäisesti isoistakin asioista ja tarjota liian vähän jatkuvia aikuiskontakteja. (Kinnunen 2003, 151–152.)

Lapselle tulisi jäädä koulutyöltä aikaa leikkiin. Niin kauan kuin leikkiä on, on myös lapsuutta. Vanhemmat, jotka tukevat ja kannustavat lapsia leikkimään ja touhumaan, tekevät arvokasta työtä. Leikin kautta lapsella on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja käsitellä mielikuvituksen kautta mielessään olevia asioita. (Kinnunen 2003, 154.)

Tämän päivän vanhemmuuteen luo haasteita työn ja perhe-elämän yhteen sovittaminen. Mikään työ ei kuitenkaan saisi olla niin arvokasta, eikä kukaan työntekijä olla niin korvaamaton, että vanhemmat eivät jaksakaan antaa lapselle rakkautta ja huo-

lennepitoa työstä palattuaan. Lapsella on mahdollisuus olla lapsi, kun vanhemmat ovat välittäviä aikuisia ja kantavat vastuun myös tuottaessaan lapselle pettymyksiä. Vanhemmaksi kasvaminen vaatii lapsen kokoisen tilan ja meidän elämämme. (Kinunen 2003, 30, 237.)

5 SOSIAALINEN TUKEA

Sosiaalinen tuki Nutbeam (1986) mukaan on yhteisön antamaa apua, jonka avulla yksilö selviytyy vaikeista elämäntilanteista. Sosiaalisella tuella tarkoitetaan yhteisöjen ja yksilöiden välistä vuorovaikutusta ja toimintaa, jossa he saavat ja antavat henkistä, emotionaalista, toiminnallista, tiedollista sekä aineellista tukea. Määritelmä korostaa sosiaalisen tuen vuorovaikutuksellista luonnetta ja tuki on sisällöltään positiivinen. (Nutbeam 1986, Kumpusalon 1991, 14, 15 mukaan.)

Seuraavaksi tarkastelemme sosiaalisen tuen merkitystä vanhemmuuteen ja vanhempien keskinäistä verkostoitumista. Lisäksi käsittelemme vertaisryhmätoimintaa ja sen merkitystä vanhemmuuden tukemisessa.

5.1 Sosiaalisen tuen merkitys vanhemmuuteen

Vanhemmat rakentavat itse käsityksensä omasta itsestään isänä ja äitinä. Sosiaalinen tuki edistää heidän suoriutumistaan vanhemmuuden tehtävästä. Vanhemmuuden tehtävistä selviytyminen edellyttää myös vanhempien kykyä ottaa vastaan sosiaalista tukea. Vanhemmuuteen sekä äitinä ja isänä jaksamiseen vaikuttaa merkittävästi vanhempien sosiaalinen verkosto palautteen, neuvojen ja roolimallien kautta. Sosiaalinen verkosto lisää epäsuorasti myös vanhempien henkistä hyvinvointia. Tutkimusten mukaan vanhempien odotukset sosiaalista tukea kohtaan vaihtelevat muun muassa vanhempien sukupuolen, iän, koulutuksen, työn, perhemuodon ja persoonallisten tekijöiden mukaan. (Viljamaa 2003, 18, 25–26.)

Crockenbergin (1988) mukaan sosiaalisella tuella on neljä vaikutusprosessia vanhemmuuteen. Tuki vähentää perheen stressitilanteiden määrää, kun neuvot ja lastenhoitoapu lievittävät perheen arkielämän taakkaa. Toiseksi se toimii puskurina näissä stressaavissa tilanteissa auttaen säilyttämään tyydyttävät hoito- ja kasvukäytännöt. Kolmanneksi tuki auttaa vanhempia aktiivisten selviytymiskeinojen rakentamisessa vahvistaen näin myös vanhempien itsetuntoa. Neljänneksi tuen on todettu olevan tärkeä hyvän vanhemmuuden ennuste. Kun saa itse myötäelävää tukea, on myös helpompi itse antaa hoivaa ja tukea lapselleen. Toimivalla sosiaalisella verkostolla parannetaan vanhempien mahdollisuuksia vastata tämän päivän haasteisiin. (Crockenberg 1988, Viljamaan 2003, 25–26 mukaan.)

Sosiaaliseen tukeen kuuluu Thoitsin (1982) ja Housen (1981) mukaan sekä tunnevuorovaikutuksellinen että instrumentaalinen alue. He jakavat sosiaalisen tuen emotionaaliseen tukeen, käytännön apuun, informatiiviseen eli tiedolliseen tukeen sekä vertailutukeen. Vertailutuki on itsearviointin ja – arvostuksen kannalta tarpeellinen tietotuki. Vertailutuessa vanhemmat voivat esimerkiksi peilata omia kokemuksiaan toisten perheiden tilanteisiin, josta he saavat vertailutietoa itsearviointin tueksi. Itsearviostuksesta nousee kokemus myös omasta hyvästä vanhemmuudesta. Tuki on tehokkain silloin, kun sekä tukijan että tuettavan elämäntilanteet ovat mahdollisimman samanlaiset, näin osapuolet ymmärtävät toisiaan emotionaalisesti parhaiten. (Thoits 1982 & House 1981, Viljamaan 2003, 25, 47 mukaan.)

5.2 Sosiaalinen verkosto

Saadakseen sosiaalista tukea on oltava jonkinlaisen sosiaalisen verkoston jäsen. Sosiaalinen verkosto voi olla esimerkiksi perhe, ystäväpiiri tai muu ryhmä. Verkostoon voi kuulua myös virallisia tahoja kuten julkisen palvelun työntekijöitä. Kehityksensä tueksi lapsi tarvitsee sosiaalista verkostoa, joka toimii kasvatusyhteisössä. Kasvatusyhteisö koostuu lapsen ympärillä olevista ihmisistä kuten vanhemmista, opettajista ja naapureista, jotka ylläpitävät epävirallista sosiaalista kontrollia lähiympäristössä. Vanhempia tulisi auttaa organisoitumaan kasvuyhteisöksi ja kont-

rolloimaan toimintaa, jota ympärillämme tapahtuu. (Launonen & Pulkkinen 2004, 51.)

Perheiden ja perheenjäsenten pärjäävyyttä lisäävät ensisijaisesti vahvat ja lämpimät perhesiteet. Vanhempien sitoutuminen perheeseen ja vahvat perhesiteet suojaavat lasta erilaisilta häiriöiltä ja lisäävät lapsen sosiaalista kudosta. Perheen merkitys on suuri muuttuvassa maailmassa. Ulkomaailman turvattomuus kasvattaa lasten pelkoja. Lapselle on tärkeää, että hänellä on turvallinen koti, joka suojaa häntä maailman levottomuuksilta. (Sihvola 2002, 100–102.)

Aikuisia ei kunnioiteta samalla tavalla kuin vuosikymmen sitten. Aikuisten saattaa olla jopa vaikea puuttua näkemäänsä ei-hyväksytyyn toimintaan. Siksi sosiaalisten verkostojen luominen on tärkeää. Kun lapset oppivat, että vanhemmat tuntevat toisensa ja välittävät kaikista lapsista, kunnioitus yhteisön aikuisia kohtaan muuttuu positiivisempaan suuntaan. Vanhempien tutustuessa toisiinsa, he tutustuvat myös toistensa lapsiin, jolloin lähiyhteisön lapsia ja toimintaa on helpompi kontrolloida. (Kinnunen 2003, 144; Sihvola 2002, 173.)

Sosiaalinen verkosto auttaa ja tukee vanhempia vaativassa kasvatustehtävässä. Verkostoitumisesta saadaan voimaa jaksaa vanhempana ja aikuisena. Tiiviin ja turvallisen verkoston muodostuminen vaatii kuitenkin aikaa ja työtä. Verkostoitumiseen käytetty työ ja aika saavat aikaan muutoksia, joilla tuetaan ja turvataan lasten kasvua. Aikuisten kontrolli vähentää yhteisön levottomuuksia sekä lisää halukkuutta pysyä ja toimia yhdessä. Syvemmät ongelmat vähenevät yhteistyössä vähitellen. (Kinnunen 2003, 144; Sihvola 2002, 173–175.)

Sosiaalisessa verkostossa aikuisuus on mahdollista jakaa. Lapsen kannalta jaettu aikuisuus tarkoittaa sitä, että hänen ympärillään on omien vanhempien lisäksi muitakin rakastavia ja luotettavia aikuisia. Tällaisia aikuisia voivat olla mm. opettaja, sukulainen, naapuri tai kaverin vanhemmat. Lapsi tietää, että näiltä aikuisilta hän saa tarvitessaan tukea ja turvaa. Aikuisen kannalta jaettu aikuisuus tarkoittaa sitä, että hän on valmis jakamaan tukea ja turvaa myös muiden lapsille. Jaettu aikuisuus on silmien ja korvien auki pitämistä sekä lapsesta välittämistä tekoina ja sanoina.

Lapset ovat kiitollisia aikuisten huomiosta ja siitä, että heistä välitetään. (Sihvola 2002, 171–172.)

5.3 Vertaisryhmätoiminta

Vertaisryhmätoiminnan tarkoitus on koota yhteen samanlaisessa elämäntilanteessa olevat ihmiset ja tarjota heille ryhmän avulla tukea. Osallistujien välillä oleva yhdistävä tekijä luo vertaisuutta. Vertaistuki on organisoitua tai vapaamuotoisesti järjestäytyntä apua ja tukea. Vertaisryhmän toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen, avoimuuteen ja tasa-arvoisuuteen sekä jokaisen ryhmäläisen kunnioitukseen. Jokainen ryhmäläinen on oman elämänsä asiantuntija. Vertaistuen myötä vanhemmat voivat keskustella vanhemmuuteen liittyvistä asioista, jotka auttavat vanhempia vahvistumaan vanhemmuudessaan. Omien kokemusten, tunteiden ja ajatusten jakaminen vertaisryhmässä saa aikaan voimaantumista ja yhteisöllisyyttä. (Järvinen & Taajamo 2006, 8, 12–13.)

Kumpusalon mukaan vertaistuen oikea ajoitus on tärkeää sen vaikuttavuuden ja tehokkuuden kannalta. Tuen tulisi tavoittaa tarvitsijansa silloin, kun ihmisen omat voimavarat ovat vielä käytössä. Liian myöhäinen tuki monimutkaistaa ongelmia, mikä lisää ja pitkittää avun tarvetta. Liian aikaisin annettu tuki taas vähentää yksilön omatoimisuutta ja lisää riippuvuutta tuen antajiin. (Kumpusalo 1991, 17.)

Vertaistuen merkityksestä ryhmätoiminnassa on raportoitu pääasiassa myönteisiä tuloksia niin tutkimuksissa kuin kehittämishankkeissa. Vanhemmat kokevat ryhmätapaamiset tärkeänä sosiaalisten verkostojen ja ystävyysuhteiden muodostamiselle sekä samassa elämäntilanteessa olevien vanhempien tapaamiselle. Vertaisryhmätoiminnassa vanhempien sosiaalinen verkosto laajentuu antaen perheille tiedollista ja emotionaalista tukea. Vanhemmista on helpompi ottaa vastaan tukea ja tietoa vertaisryhmältä kuin asiantuntijoilta. Vanhempien osallistuminen vertaisryhmätoimintaan viestittää lapselle välittämistä ja aitoa kiinnostusta lapsen elämästä. Tär-

keintä, mitä vanhemmat voivat koululaiselle antaa, on aika ja aito läsnäolo sekä kiinnostus lasta ja hänen ystäviään kohtaan. (Piiroinen-Malmi & Strömberg 2008, 126; Pulkkinen 2002, 141; Viljamaa 2000, 24.)

Järvisen (1998) tekemä pro gradu – tutkimus on osoittanut vertaisryhmän toimivuuden vanhemmuutta tukeväksi toiminnaksi. Järvinen tutki lastenneuvolan äitien kokemuksia vanhempainryhmästä. Tutkimuksessa äidit kokivat tärkeänä kokemusten vaihdon samassa tilanteessa olevien kanssa. He saivat ryhmältä tiedollista ja käytännöllistä tukea. Tutkimuksessa äidit kokivat henkisen ja sosiaalisen tuen ryhmän tärkeimmäksi anniksi. Jo tietoisuus siitä, että joku toinen on samassa elämäntilanteessa, auttoi äitejä ja sai heidät tuntemaan itsensä hyväksi vanhemmaksi. Ryhmätoiminta ehkäisi laajentuneen sosiaalisen verkoston myötä myös äitien sosiaalista eristäytymistä. (Järvinen 1998, 62–64). Myös Mäkilän (2008) mukaan Proomu-hankkeesta saatujen kokemusten pohjalta vertaisryhmätoiminta on osoittautunut hyväksi vanhemmuuden tukemisen muodoksi lapsen eri kehitysvaiheissa. (Mäkilä 2008.)

6 VERTAISRYHMÄPROJEKTIN TOTEUTUS JA ARVIOINTI

Luvussa käsittelemme vertaisryhmäprojektin ja pilottiryhmän suunnittelua, toteutusta ja arviointia sekä käsikirjan ”Saatellen eskarista ekalle” laatimista ja arviointia. Vertaisryhmäprojektimme sisältää vertaisryhmänohjaajakoulutuksen, pilottiryhmän suunnittelun ja toteutuksen, käsikirjan laatimisen sekä opinnäytetyön raportin.

6.1 Vertaisryhmäprojekti

Opinnäytetyön aihetta suunnitellessamme esille nousi kaksi omaa toivetta: toiminnallinen opinnäytetyö ja vertaisryhmätoiminta. Vertaisryhmäprojektin aloitimme Heinolassa osana Proomu-hankkeen vertaisryhmänohjaajakoulutusta. Koulutukses-

sa saimme tehtäväksi suunnitella ja toteuttaa oma vertaisryhmä. Koulutus antoi hyvät lähtökohdat ja valmiudet lähteä toteuttamaan projektiamme.

Linkitimme opinnäytetyön ja vertaisryhmänohjaajakoulutuksesta annetun vertaisryhmän ideointi tehtävän yhteen ja näin aloitimme Proomu-hankkeen hankkeistamana vertaisryhmäprojektin. ”Saatellen eskarista ekalle” -aiheen saimme vertaisryhmänohjaajakoulutuksesta, jossa yhdessä mietimme, mitä ja kenelle kohdennettuja vertaisryhmiä Heinolasta puuttuu. Koulun siirtymävaiheet nousivat esille tuen tarvetta pohdittaessamme. Koimme tärkeäksi vanhempien tukemisen ala- ja yläkoulun siirtymävaiheessa, mutta päädyimme esikoulun ja alakoulun siirtymävaiheeseen oman mielenkiintomme vuoksi. Kosketuspintamme esikoulun ja koulun nivelvaiheeseen oli ajankohtainen Paakkarin ollessa ensiluokkalaisen lapsen äiti ja Salosen työskennellessä alakoulussa.

Teoriataustaan tutustuessamme huomasimme kodin ja koulun yhteistyön olevan kehittämisen alla. Samaan aikaan Heinolan tehtävänä oli kehittää toimintamalleja kodin ja koulun kasvatuskumppanuuden vahvistamiseksi osana Päijät-Hämeen opilashuollon hanketta. Kodin ja koulun yhteistyön kehittämisen ajankohtaisuuden vuoksi otimme sen teemaksi vertaisryhmäprojektimme. Toisen teeman, lapsuuden vaalimisen, valitsimme sen ajankohtaisuuden vuoksi. Mediassa on keskusteltu pitkään esimerkiksi koululaisten yksinäisistä iltapäivistä ja perheiden niin sanotusta ”laatuajasta”. Halusimme vanhempien muistavan, että ensiluokkalainen on vielä pieni lapsi, vaikka siirtyykin uuteen elämänvaiheeseen koulunaloituksen myötä.

Omaa vertaisryhmää suunniteltaessa tutustuimme myös muihin vertaisryhmänohjaajakoulutuksessa virinneisiin vertaisryhmiin sekä MLL:n Eskarista ekaluokalle -hankkeeseen. Suunnittelussa hyödynsimme myös sosionomi (AMK) -opintoihin liittyvää ryhmänohjaajan tietoja ja taitoja käsittelevää kurssia, sosiaalipedagogista osaamistamme, vertaisryhmänohjaajakoulutusta sekä aikaisempia kokemuksiamme vertaisryhmän ohjaamisesta.

Vertaisryhmäprojektin tavoitteena oli lapsen koulunaloituksen tukeminen vanhemmuuden tukemisen kautta, vanhempien verkostoituminen sekä hyvän pohjan luo-

minen koulun ja kodin väliselle yhteistyölle. Pilottiryhmän tavoitteena oli lisäksi innostaa vanhempia jatkamaan vertaisryhmätoimintaa omatoimisesti ohjattujen tapaamisten jälkeen.

Vertaisryhmän tarpeellisuutta ja kokoontumisajankohtaa kartoitimme kyselyiden avulla eräiden kaupunginosien päiväkotien kautta, joilla on yhteinen lähikoulu. Kohderyhmänä olivat kaikki näiden alueiden ensiluokkalaisten vanhemmat. Lähikouluun oli tulossa kaksi ensimmäistä luokkaa, mutta luokkajaot eivät olleet vielä tässä vaiheessa selvillä. Kiinnostuneita vanhempia oli 15. Vanhempien määrä yllätti, odotimme kiinnostuneita vanhempia olevan vain muutamia. Suunnittelimme vertaisryhmäkerrat teemoineen ja toimintoineen. Päiväkotien kautta lähetimme ryhmästä kiinnostuneille vanhemmille tiedotteet ryhmän alkamisesta ja kokoontumispaikasta. Lähikoululle kokoontui ryhmän alkaessa 14 tulevan ensiluokkalaisen vanhempaa. Oletimme vanhempien edustavan perheitä, joissa esikoinen aloittaa koulun. Huomasimme kuitenkin mukana olevan myös perheitä, joissa oli jo koulutaipaaleen aloittaneita lapsia.

Suunnittelimme ryhmäkertoja olevan kahdeksan, joista neljä oli tarkoitettu järjestettäväksi keväällä ja toiset neljä syksyllä. Kevään tapaamiskerrat olivat onnistuneita ja paikalla oli 9-14 vanhempaa. Syksyllä vanhempien osallistujamäärä lähti laskuun mm. lasten ja vanhempien uusien harrastusten alkaessa. Tapaamisissa oli 3-5 vanhempaa. Osanottajien vähyydestä huolimatta vanhemmat pitivät tärkeänä tapaamisten jatkuvuutta ja saimme positiivista palautetta avoimista sekä antoisista keskusteluista. Syksyn viimeinen tapaamiskerta, joka oli tarkoitettu koko perheen yhteiseksi päiväksi, peruuntui vähäisen osanottajamäärän vuoksi. Suunniteltaessa vastaavaa ryhmää tapaamiskerrat kannattaisi painottaa kevääseen. Keväällä lapset ovat vielä esikoulussa ja koulumaailma tuntuu vanhemmistakin vieraalta. Tällöin ryhmä voisi kokoontua syksyllä vaihtamaan kuulumisia koulun aloituksesta ja samalla tiedustella vanhempien tarvetta jatkaa ohjattuja vertaisryhmätapaamisia. Mikäli ohjatuille vertaisryhmätapaamisille ei ole tarvetta, voisi vanhempia kannustaa itseohjautuviin tapaamisiin.

Toiminnallisen osuuden jälkeen vertaisryhmäprojektimme on jatkunut ”Saatellen eskarista ekalle” -käsikirjan ja opinnäytetyön raportin laatimisella. Vertaisryhmäideaa ja käsikirjaa olemme esitelleet projektista kiinnostuneille, kuten lähikoulun opettajille ja eri ammattialojen edustajille.

6.2 Vertaisryhmäprojektin arviointi

Vertaisryhmäprojektia olemme arvioineet koko projektin ajan. Arvioinnin avulla olemme pyrkineet kehittämään omaa toimintaamme pilottiryhmän suunnittelussa, toteutuksessa ja ohjauksessa sekä käsikirjan laatimisessa. Projektin aikana arvioimme omaa toimintaamme ja onnistumistamme suhteessa asettamiimme tavoitteisiin.

Olemme vertaisryhmäprojektiin kokonaisuudessaan erittäin tyytyväisiä. Vertaisryhmänohjaajakoulutus antoi hyvät lähtökohdat ja valmiudet lähteä ideoimaan ja toteuttamaan omaa vertaisryhmää. Mielestämme olemme onnistuneet suunnittelemaan ja toteuttamaan toimivan sekä vanhempien tarpeisiin vastaavan vertaisryhmän. Olemme saaneet positiivista palautetta pilottiryhmästä vanhemmilta ja yhteistyökumppaneilta. Käsikirjaa kohtaan on jo herännyt kiinnostusta useilta eri tahoilta ja paikkakunnilta. Käsikirjasta on toivottu myös nettiversiota. Vertaisryhmäprojektimme myötä toivomme eri ammattialojen edustajien innostuvan ja motivoituvan järjestämään vanhempien vertaisryhmätoimintaa tulevien ensiluokkalaisten vanhemmille.

Vertaisryhmäprojekti on ollut pitkä ja aikaa vievä. Pilottiryhmän suunnittelu ja toteutus sekä käsikirjan laatiminen on ollut antoisaa ja mielenkiintoista. Pilottiryhmä osoittautui mukaavaksi eikä työtunteja laskettu. Saamamme palaute työelämän taholta pilottiryhmästä ja käsikirjan tarpeellisuudesta innosti ja motivoi käsikirjan laatimiseen.

Projektin raporttiosiota ryhdyimme laatimaan käsikirjan valmistuttua. Oletimme suurimman työn olevan takanapäin ja valmistuvamme maaliskuussa. Raportin laatiminen osoittautui työlääksi laskien oman motivaatiomme tasoa. Yhteisymmärryksessä päätimme siirtää valmistumista toukokuuhun sekä paneutua tarkemmin projektin raporttiosion laatimiseen.

Projektin raporttia laadittaessa joutuimme usein pohtimaan, mitkä asiat kuuluvat käsikirjaan ja mitkä raporttiin. Käsikirja herätti jo laadinta vaiheessa kiinnostusta yli kuntarajojen. Tämän vuoksi vältimme käsikirjassa tuomasta esiin tietoja, joiden kautta pilottiryhmäläiset olisivat tunnistettavissa. Näitä tietoja olemme tuoneet esiin projektin raportissa. Projektin raportin laatimiseen liittyvistä alkuvaikeuksista huolimatta olemme raporttiin tyytyväisiä.

6.3 Pilottiryhmän toteutuminen ja arviointi

Pilottiryhmän ensimmäisenä tavoitteena oli lapsen koulunaloituksen tukeminen vanhemmuuden tukemisen kautta, vanhempien verkostoituminen ja yhteisöllisyyden lisääminen. Mielestämme onnistuimme tukemaan vanhemmuutta mahdollistamalla vanhempien tapaamiset ja toisiinsa tutustumisen. Vanhemmat osoittivat kiinnostusta ”koko kylä kasvattaa” -aatteeseen sekä olivat halukkaita luomaan yhdessä lapsille turvallisen ja välittävän kasvuyhteisön. Ryhmätapaamisten kautta vanhemmilla oli mahdollisuus saada tietoa koulunaloitukseen liittyvistä asioista sekä tutustua kouluun ja koulun henkilökuntaan. Tiedon ja tutustumisen kautta toivomme vanhempien luottamuksen koulua kohtaan kasvaneen, joka osaltaan luo lapselle turvallisuuden tunnetta tukien näin koulun aloitusta.

Pilottiryhmän toinen tavoite oli hyvän pohjan luominen koulun ja kodin väliselle yhteistyölle. Pilottiryhmällä loimme uuden toimintamallin esikoulun ja koulun siirtymävaiheeseen, joka osaltaan tukee kodin ja koulun yhteistyötä. Ihanteena olisi, että tulevat ensimmäisen luokan opettajat voisivat olla mukana vertaisryhmäprosessissa. Oman pilottiryhmämme kohdalla tämä ei toteutunut, koska ensimmäisen luokan opettajat eivät olleet vielä tiedossa.

Kolmantena tavoitteenamme oli innostaa vanhempia jatkamaan vertaisryhmätöimintää omatoimisesti ohjattujen tapaamisten jälkeen. Keväällä vanhemmat olivat innostuneita jatkamaan tapaamisia pilottiryhmän päätyttyä. Syksyllä vanhempien kiinnostus ryhmää kohtaan laantui, eikä omatoimiset tapaamiset tiettävästi jatkunut.

Ryhmätapaamisten onnistumisia ja kehittämistarpeita pohdimme yhdessä jokaisen ryhmätapaamiskerran jälkeen. Arvioinnin pohjalta tarkistimme seuraavan tapaamiskerran suunnitelman ja teimme siihen tarvittaessa muutoksia. Lisäksi kumpikin kirjoitti päiväkirjaa omista ryhmätapaamisissa heränneistä kokemuksista ja tunteuksista.

Ensimmäisellä tapaamiskerralla pyysimme palautetta hymiöiden avulla vanhempien tunteuksista pilottiryhmää kohtaan. Saimme 14 iloista hymiötä liitutaululle. Seuraavilla tapaamiskerroilla vanhemmat täyttivät palautekyselyn. Palautekyselyn avulla tarkensimme seuraavan ryhmäkerran suunnitelmaa vastaamaan vanhempien odotuksia ja toiveita. Vanhemmat olivat pääosin tyytyväisiä. Toiveita pienryhmätyökentelystä esiintyi ja näitä pyrimme lisäämään mahdollisuuksien mukaan. Keväällä pyysimme vanhemmilta laajemman palautteen, jonka pohjalta laadimme tarkennuksia syksyn ryhmätapaamisten suunnitelmiin. Syksyn loppupalautteella kartoitimme vanhempien ryhmästä saamaa vertaistukea ja vertaisryhmän tarpeellisuutta.

Pilottiryhmää suunniteltaessa laaditut tavoitteet saavutimme mielestämme hyvin. Ryhmätapaamisten ohjelmarungon suunnitelmat ja aikataulut pitivät, koska olimme varautuneet tapaamiskerroille varasuunnitelmin. Pilottiryhmätöiminnan kustannukset pysyivät minimissä koulun tarjotessa käyttöömmme tilat ja materiaalit.

Pilottiryhmän suunnitteluvaiheessa kartoitimme lastenhoidon tarvetta tapaamisten ajaksi. Lastenhoidollista tarvetta oli, mutta paikallisilla lastenhoitoa tarjoavilla tahoilla ei ollut resursseja tarjota hoitajia kyseisenä ajankohtana. Lastenhoidon puute osoittautui osallistujamäärää verottavaksi tekijäksi vanhemmista toisen jäädessä kotiin hoitamaan lapsia.

Vertaisryhmänohjaajina olemme tiemme alkutaipaleella. Ohjaajina saimme luotua turvallisen ilmapiirin ja ryhmähengen. Saimme positiivista palautetta vanhemmilta ja olimme itse pääosin tyytyväisiä omaan ohjaukseen. Kehityskohteena voimme omassa toiminnassamme mainita kerrat, kun tapaamisissa oli mukana vierailijoita. Annoimme vierailijoille liikaa vastuuta ja odotimme heidän herättävän enemmän keskustelua. Keskustelulle varattu aika ei täytynyt jokaisella ryhmätapaamiskerralla. Ohjaajina meidän olisi tullut muistaa vetovastuu kokonaisuudesta myös näillä kerroilla.

6.4 Käsikirjan syntymisprosessi ja arviointi

Käsikirja ”Saatellen eskarista ekalle – vertaisryhmä tulevien ekaluokkalaisten vanhemmille” perustuu suunnittelemaamme ja toteuttamamme vertaisryhmäprojektin pilottiryhmään. Pilottiryhmässä toteutimme vertaisryhmätoimintaa vanhemmille, joiden lapsi lähtee tulevana syksynä ensimmäiselle luokalle.

Aloitimme käsikirjan rakentamisen vertaisryhmätapaamisten päätyttyä. Käsikirjaan halusimme tuoda valmiin mallin, jonka avulla ryhmätapaamiset voidaan toteuttaa. Kokosimme käsikirjaan pienen teoriaosuuden vertaisryhmätoiminnasta, ohjaajan tehtävistä, ryhmän suunnittelusta ja toteutuksesta, ryhmäkertojen ohjelmarungoista, harjoitteista sekä illan mietelmistä. Harjoitteita käytimme ryhmän tutustumiseen, ryhmäyttämiseen ja tunnelman keventämiseen. Tapaamiskerrat päätimme mietelmään, jotka kopioimme vanhemmille kotiin vietäväksi. Mietelmien tarkoituksena oli muistutella vanhempia lapsuuden vaalimisesta ja toimia kotona keskustelun avaajana illan teemasta.

Halusimme tuoda käsikirjaan mukaan omia onnistumisen ja epäonnistumisen tunteita sekä ryhmäläisten palautetta jokaisesta ryhmäkerrasta. Omien merkintöjen ja ryhmäläisten palautteiden kautta halusimme viestittää, millaisia tuntemuksia mikäkin ryhmäkerta sai aikaan. Näin tulevat ryhmänohjaajat saavat jonkinlaisen käsityksen siitä, millaisia tunteita ja ajatuksia ryhmätapaaminen voi herättää.

Käsikirjasta teimme selkeän ja omannäköisemme paketin, joka on mielekäs ja helppo lukea. Käsikirjan kokoaminen on ollut mielestämme mielenkiintoista ja antoisaa. Käsikirja pohjautuu suunnittelemaamme ja toteuttamaamme pilottiryhmään. Tämän vuoksi käsikirjan työstäminen toimi vertaisryhmäprosessin loppuun viejänä. Käsikirjaa olemme luetuttaneet muun muassa yhteistyökoulun opettajilla, opinnäytetyön työelämän ohjaajalla sekä ulkopuolisilla tahoilla. Mielestämme käsikirja on selkeä, helppolukuinen ja onnistunut kokonaisuus. Käsikirjat on tarkoitus saada käyttöön jokaiselle Heinolan koululle ja päiväkodille.

7 POHDINTA

Koulunaloitus on suuri muutos lapsen ja vanhempien elämässä. Huoleton lapsuus-aika jää taakse ja lapsen on aika ottaa vastuuta itsestään sekä itsenäistyä pienin askelin. Koulunaloituksen soisi tuovan lapselle iloa ja onnistumisen kokemuksia, jotka luovat hyvän pohjan pitkälle koulutaipaleelle. Lapsen koulunaloituksen kynnyistä olisikin tärkeä madaltaa esimerkiksi tukemalla vanhemmuutta ja tarjoamalla vanhemmille mahdollisuus olla osa kouluyhteisön arkea.

Raporttia kirjoittaessamme mietimme, voimmeko käyttää kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä käsitettä kasvatuskumppanuus. Kootessamme teoreettista viitekehystä huomasimme, että muun muassa Opetushallituksessa ja alan kirjallisuudessa käytetään kasvatuskumppanuus-käsitettä. Kasvatuskumppanuus on käsitteenä uusi koulumaailmassa ja se mielletäänkin arkikielessä ensisijaisesti varhaiskasvatukseen liittyväksi käsitteeksi. Kasvatuskumppanuutta pyritään tuomaan osaksi koulujen toimintamallia, mutta tänä päivänä käsite on vielä vieras koulun henkilökunnalle. Tästä syystä halusimme tuoda esille erillisinä käsitteinä kasvatuskumppanuuden sekä kodin ja koulun välisen yhteistyön. Kodin ja koulun välinen yhteistyö ja kasvatuskumppanuus eivät ole suoranaisesti sama käsite, mutta hyvällä yhteistyöllä on mahdollisuus pyrkiä vastavuoroiseen kasvatuskumppanuuteen. Kasvatuskumppanuudella voidaan tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista kokonaisvaltaisemmin ottaen huomioon perheen sen hetkiset voimavarat.

Kodin ja koulun yhteistyötä toteutetaan kouluissa eri tavalla. Pienissä kyläkouluissa yhteistyö ja yhteisöllisyys ovat osa koulun arkea. Isommissa kouluissa kodin ja koulun yhteistyötä voidaan kehittää ja yhteisöllisyyttä lisätä uusien toimintamallien avulla. Koulun toimesta yhteisöllisyyttä on alettu herätellä esimerkiksi oppilaiden ryhmäytymisellä. Myös vanhemmilla tulisi olla mahdollisuus tutustua toisiin vanhempiin. Luomamme vertaisryhmämalli edistää vanhempien verkostoitumista ja lisää yhteisöllisyyttä lapsen kasvuyhteisössä.

Vertaisryhmätoiminnalla on suuri merkitys vanhemmuuden tukemisessa. Vanhemmilla on tarve keskustella lapsistaan ja vanhemmuudesta. Vertaisryhmässä vanhemmilla on mahdollisuus jakaa tunteita ja kokemuksia toisten vanhempien kanssa sekä saada heiltä tukea vanhemmuuteen. Mielestämme järjestetty vertaisryhmätoiminta on tärkeä ja halpa voimavara, jolla luodaan pohja vanhempien keskinäiselle yhteistyölle ja kannustetaan omatoimisiin tapaamisiin.

Vaikka vertaisryhmämallimme on havaittu tarpeelliseksi ja sitä kohtaan on osoitettu kiinnostusta usealta taholta, tulee väistämättä eteen kysymys, millä resursseilla vastaavaa ryhmää lähdetäisiin tulevaisuudessa toteuttamaan. Tänä päivänä säästöjä pitää syntyä eikä lisäresursseja ole saatavilla. Opettajille ja päivähoiton henkilöstölle varattu aika kodin kanssa tehtävään yhteistyöhön täyttyy jo nykyisillä toimintamalleilla, kuten vanhempainilloilla ja kasvatustilaisuuksilla. Sosiaaliohjaajien tullessa vähitellen osaksi koulun henkilökuntaa heidän ammattiosaamistaan voisi mielestämme hyödyntää kodin ja koulun yhteistyön kehittämisessä, vertaisryhmätoiminnan toteuttamisessa sekä yhteisöllisyyden luomisessa. Vertaisryhmää voisi mielestämme toteuttaa myös vapaaehtoistoimintana. Tällöin ohjaajana voi toimia esimerkiksi eläkkeellä olevat alan ammattilaiset tai vanhemmat, joilla on omakohtaista kokemusta lapsen koulun aloituksesta.

Päijät-Hämeen oppilashuoltohanke on osoittanut kiinnostusta käsikirjaamme kohtaan sekä ilmaissut vertaisryhmätoimintamallin tarpeellisuuden kodin ja koulun välisessä yhteistyössä. Neuvottelut käsikirjan liittämistä osaksi hanketta on työn alla.

Heinolassa tulevien ensiluokkalaisten vanhempia on koottu yhteen kaupungin laajuisesti esimerkiksi Jyränkölän kansanopiston järjestämiin luentotilaisuuksiin, joissa käsitellään muun muassa lukemisen oppimismenetelmiä sekä laskemisen taitoja. Tällaiset ryhmät ovat mielestämme tarpeellisia, mutta vanhemmat kaipaavat lisäksi tietoa muista koulunaloitukseen liittyvistä asioista ja vertaistukea vanhemmuuteen. Erilaisia toimintamalleja kodin ja koulun yhteistyöhön sekä vanhemmuuden tukemiseen on kehitetty erilaisissa kehittämishankkeissa, mutta tiettävästi vastaavaa vertaisryhmämallia esikoulun ja koulun siirtymävaiheeseen ei ole muualla kokeiltu.

Mielestämme luomamme vertaisryhmämalli tulisi kohdentaa yhden koulun tai koululuokan vanhempia koskeväksi. Tämä lisää kasvuympäristön turvallisuutta ja yhteisöllisyyttä, mikä vastaa paremmin vertaisryhmäprojektimme tarkoitusta. Vertaisryhmäprojektimme innostamana on toteutettu eräässä Heinolan kaupunginosassa vertaisryhmätoimintaa esikoululaisten perheille, jonka pohjana on käytetty luomamme vertaisryhmämallia soveltuvin osin. Vertaisryhmää ohjasi moniammatillinen työpari päivähoidon puolelta.

Mielestämme sosionomi-opinnoista saimme tarvittavat tiedot ryhmän ohjaamiseen, mutta ryhmän suunnitteluun ja toteuttamiseen tarvittiin lisäkoulutusta. Jäimme kaipaamaan myös toiminnallisia menetelmiä ja niiden harjoittelemista käytännössä. Vertaisryhmänohjaajakoulutuksen kautta meille tarjoutui mahdollisuus osallistua vielä Mikko Aallon Menetelmiä ryhmätoimintaan -teemailtapäivään, jossa pääsimme kokeilemaan erilaisia harjoitteita.

Vertaisryhmäprojektimme on tukenut ammatillista kasvuamme sosiaalialan ammatilaisiksi. Olemme saaneet kokemusta vertaisryhmän suunnittelusta, toteutuksesta ja käsikirjan laatimisesta. Sosionomi-opinnoista saamaamme sosiaalipedagogista osaamista olemme hyödyntäneet projektin aikana osallistamalla ja voimaannuttamalla vanhempia vertaisryhmätoiminnan kautta sekä vahvistamalla yhteisöllisyyttä. Sosionomi-opintojen ja vertaisryhmäprojektimme tuoman kokemuksen myötä näemme yhtenä mahdollisuutenamme työskennellä tulevaisuudessa koulun sosiaaliohjaajana sekä vertaisryhmänohjaajana.

LÄHTEET

Ahlbom, A., Eloranta, S., Hongisto, A., Tuisku, P., Valde, E., Valtanen, J. & Vuorinen, J. (toim.) 2000. Arviointi ja kehityskeskustelu – Koko kuva oppijasta. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Alasuutari, M. 2006. Kulttuuriset kehykset kasvatusvuorovaikutuksessa. Teoksessa Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Karila, K., Nummenmaa, A. R. & Rauskuputtonen, H. (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy, 70–90.

Bardy, M., Heino, T. & Salmi, M. 2002. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja lapsipoliittiseen keskusteluun. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES. Raportteja 263. 2001. 3. painos. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Ekebom, U-M., Helin, M. & Tulusto, R. 2000. Satayksi kouluongelmaa – Opettajan käsikirja. Helsinki: Oy Edita Ab.

Eloranta, S. 2000. Kehityskeskustelu vanhempien näkökulmasta. Teoksessa Vuorinen, J. (toim.) Arviointi ja kehityskeskustelu – koko kuva oppijasta. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 64–85.

Helin, M. 2000. Kouluvalmiuskysymykset. Teoksessa Ekebom, U-M., Helin, M. & Tulusto, R. 2000. Satayksi kouluongelmaa – opettajan käsikirja. Helsinki: Oy Edita Ab, 12–15.

Järvinen, R. 1998. Äitien kokemuksia lastenneuvolan vanhempainryhmistä. Ryhmästä tukea arjessa selviämiseen. Perhekeskeisen hoitotyön asiantuntijakoulutusohjelma. Pro gradu-tutkielma. Hoitotieteen laitos. Tampereen yliopisto.

Järvinen, R & Taajamo, T. 2006. Vertaisryhmän ohjaajan käsikirja. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Helsinki: Miktor.

Karila, K. 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Karila, K., Nummenmaa, A. R. & Rausku-Puttonen, H. (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy, 91–108.

Keränen, T., Rönkä, A. & Stiller, I. 2001. Oikeus lapsuuteen ja vanhemmuuteen. Teoksessa Aromaa, J. (toim.) & Sulku, S. Kohtauspaikkana lapsuus – Vuoropuhelua lapsen maailmasta. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Helsinki: Oy Edita Ab, 58–63.

Kinnunen, S. 2003. Anna mun olla lapsi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Korhonen, M. 2006. Sukupolven merkitys vuorovaikutussuhteissa. Teoksessa Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Karila, K., Nummenmaa, A. R. & Rausku-Puttonen, H. (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy, 51–69.

Kumpusalo, E. 1991. Sosiaalinen tuki, huolenpito ja terveys. Sosiaali- ja terveyshallitus. Raportti 8/1991. Helsinki.

Launonen, L. & Pulkkinen, L. 2004. Koulu kasvuyhteisönä. Teoksessa Launonen, L. & Pulkkinen, L. (toim.) Koulu kasvuyhteisönä. Juva: WS Bookwell Oy, 13–75.

Launonen, L., Pohjola, K. & Holma, P. 2004. Kodin ja koulun yhteistyö voimavaraksi! Teoksessa Launonen, L. & Pulkkinen, L. (toim.) Koulu kasvuyhteisönä. Juva: WS Bookwell Oy, 91–111.

Lindroos, K. 2004. Koulu alueellisena toimintakeskuksena. Teoksessa Launonen,

L. & Pulkkinen, L. (toim.) *Koulu kasvuyhteisönä*. Juva: WS Bookwell Oy, 201–212.

Metsäpelto, R-L. & Pulkkinen, L. 2004 Tutkimuksen periaatteet Mukava-hankkeessa. Teoksessa Launonen, L. & Pulkkinen, L. (toim.) *Koulu kasvuyhteisönä*. Juva: WS Bookwell Oy, 165–172.

Mäensivu, K. & Vesanen, R-M. 2000. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyö. Teoksessa Ekebom, U-M., Helin, M. & Tulusto, R. *Satayksi kouluongelmaa – opettajan käsikirja*. Helsinki: Oy Edita Ab, 16–20.

Mäkilä, K. 2008. Proomu- alueellinen perhe- ja kehittämiskeskushanke 2006–2008 loppuraportti. Lahti: Markprint Oy.

Niemi, H. 2000. Vanhemmat ja koulu uutta yhteistyötä etsimässä. Teoksessa Ekebom, U-M., Helin, M. & Tulusto, R. *Satayksi kouluongelmaa – opettajan käsikirja*. Helsinki: Oy Edita Ab, 21–24.

Nummenmaa, A. R. 2006. Kasvattajien yhteisö ja kasvatuskulttuuri. Teoksessa Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Karila, K., Nummenmaa, A. R. & Rausku-Puttonen, H. (toim.) *Kasvatusvuorovaikutus*. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy, 19–33.

Ojala, T. & Launonen, L. 2003. Kodin ja koulun yhteistyö. Teoksessa Ikonen, O. & Virtanen, P. (toim.) *HOJKS 2 – Yksilölliset opetussuunnitelmat ja opetus*. Juva: WS Bookwell Oy, 313–329.

Piiroinen, U. & Ströberg, S. 2008. *Välittämisen pedagogiikka*. Helsinki: Tammi.

Pulkkinen, L. 2002. *Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys*. Jyväskylä: Otavan Kirjapaino Oy.

Rausku-Puttonen, H. & Rönkä, A. 2004. Opettajankoulutuksen tehtävä koulukulttuurin muutoksessa. Teoksessa Launonen, L. & Pulkkinen, L. (toim.) *Koulu kas-*

vuyhteisönä. Juva: WS Bookwell Oy, 175–185.

Sihvola, S. 2002. Voimaa vanhemmuuteen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Siniharju, M. 2003. Kodin ja koulun yhteistyö peruskoulun alkuopetusluokilla. Yhteistyön arvostus ja toteutuminen Helsingin kaupungin peruskoulujen alkuopetusluokilla lukuvuosina 1983–1984 ja 1998–1999. Helsinki: Yliopistopaino.

Viljamaa, M-L. 2003. Neuvola tänään ja huomenna – vanhemmuuden tukeminen, perhekeskeisyys ja vertaistuki. Jyväskylän yliopisto.

Vuorinen, J. 2000. Koti ja koulu keskustelelee – jatkoa vanhalle vai jotain uutta? Teoksessa Vuorinen, J. (toim.) Arviointi ja kehityskeskustelu – koko kuva oppijasta. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 10–29.

Internet-lähteet:

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2008. Eskarista ekaluokalle [viitattu 8.3.2009]. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Hämeen piiri - tekninen toteutus Optinet kotisivut.

Saatavissa: http://hameenpiiri.mll.fi/hameen_piiri/projektit2/eskarista_ekaluokalle/

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus. [viitattu 15.2.2009]. Saatavissa: http://www.oph.fi/ops/perusopetus/pops_web.pdf

Perusopetuslaki 1998/628. Annettu Helsingissä 21.8.1998. Finlex [viitattu 15.3.2009]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perusopetuslaki>

Perusopetuslaki 2003/477. Annettu Helsingissä 13.6.2003. Finlex [viitattu 15.3.2009]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perusopetuslaki>

arch%5Bpika%5D=perusopetuslaki

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes. [viitattu 23.2.2009]. Saatavissa: <http://varttua.stakes.fi/NR/rdonlyres/DD04983E-D154-4FE4-90A1-E2690175BE26/0/vasu.pdf>

"SAATELLEN ESKARI STA EKALLE"

Käsikirja tulevien ekaluokkalaisten vanhempien vertaisryhmän ohjaajille

Proomu-hanke
Anne-Mari Paakkari ja Miia Salonen
2009

Anna minun olla lapsi,
joka opettelee itsenäisen selviämisen
ensimmäisiä askeleita pienenä koululaisena.
En pärjää vielä yksin.
Anna minun olla lapsi,
joka tarvitsee tukeasi.
Opetä minua. Neuvo minua.
Tarvitsen sitä, että olet luja,
vaikka panenkin vastaan.
Keskenkasvuisena luulen tietäväni enemmän
kuin tiedänpään.

Anna minun olla lapsi,
joka tarvitsee aikuisen läsnäoloa.
Älä vaadi minua selviämään yksin.
Anna minun olla sinulle niin tärkeä,
että voit jättää omia menoja,
ettei minun tarvitse olla yksin.
Älä luota minuun sinisilmäisesti.
Tarvitsen valvontaa, jotta näen,
että olet tosissasi asettaessasi rajoja.

Anna minun olla lapsi riittävän kauan.
Näe minut keskenkasvuisena.
Arvosta lapsuuttani tärkeänä ikävaiheena.
Vahvista leikkejäni ja lapsuudentouhujani.
Asetä raja, kun kurkotan ikäkauteeni kuulumattomiin asioihin.
En minä mene rikki, vaikka olet luja.

Saara Kinnunen

Anna mun olla lapsi, 2003, 119, 137, 150

SISÄLLYS:

1 JOHDANTO.....	1
2 VERTAISRYHMÄ JA OHJAAJAN TEHTÄVÄT.....	3
3 RYHMÄN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS.....	5
4 KEVÄÄN RYHMÄTAPAAMISET.....	6
4.1 Ensimmäinen tapaaminen: Ryhmän aloitus ja tutustuminen.....	6
4.2 Toinen tapaaminen: Koulun aloitus.....	11
4.3 Kolmas tapaaminen: Lapsen hyvinvointi koulussa	16
4.4 Neljäs tapaaminen: Yhteiset pelisäännöt ja lasten leikki-ilta.....	20
Lasten leikki-ilta.....	24
5 SYKSYN RYHMÄTAPAAMISET.....	26
5.1 Viides tapaaminen: Ekaluokkalaisten vanhempana.....	26
5.2 Kuudes tapaaminen: Erilaisuus.....	30
5.3 Seitsemäs tapaaminen: Erilaiset oppijat.....	34
5.4 Kahdeksas tapaaminen: Perheiden yhteinen illanvietto.....	38
6 PILOTTIRYHMÄN PALAUTTEET.....	41
6.1 Pilottiryhmän kevään tapaamisten väliarviointi.....	41
6.2 Pilottiryhmän loppuarviointi	42
6.3 Ryhmänohjaajien loppuarviointi.....	43
LÄHTEET	46
LIITTEET	47

1 JOHDANTO

Tämä käsikirja on osa Lahden ammattikorkeakoulussa suorittamaamme sosionomi AMK opintojen toiminnallista opinnäytetyötä. Opinnäytetyön toteutimme osana Proomu- hanketta. Proomu oli Sosiaali- ja terveysministeriön ja Heinolan kaupungin rahoittama alueellinen perhe- ja kehittämiskeskushanke, joka toteutettiin vuosina 2006 - 2008. Hankkeessa oli mukana Heinola, Hartola ja Sysmä. Käsikirja perustuu vertaisryhmäprojektimme, johon sisältyi vertaisryhmänohjaajakoulutus sekä oman vertaisryhmän suunnittelu ja toteutus. Ryhmäksemme valitsimme esikoululaisten, tulevien ekaluokkalaisten vanhemmille tarkoitetun vertaisryhmän. Käsikirja on laadittu pilottina toimineen ryhmän kokemusten ja palautteen sekä omien ohjaajan kokemustemme pohjalta. Ryhmässä mukana olleet vanhemmat ovat osaltaan vaikuttaneet käsikirjan syntyyn.

Käsikirjan avulla haluamme kannustaa ja innostaa järjestämään vertaisryhmätoimintaa tulevien ekaluokkalaisten vanhemmille. Vertaisryhmätoiminnan avulla mahdollistetaan vanhempien toisiinsa tutustuminen sekä luodaan hyvä pohja kodin ja koulun väliselle yhteistyölle. Käsikirjan tehtävä on helpottaa ryhmän suunnittelua ja aloitusta sekä antaa ideoita ryhmän ohjaamiseen. Jokainen ryhmänohjaaja tekee työtä persoonallaan ja käsikirjaa voikin hyödyntää siltä osin, mikä itsestään tuntuu luontevalta.

Käsikirja on laadittu vanhempien vertaisryhmätapaamisia varten. Vertaisryhmäprojektissa toteutettiin pilottiryhmä, joka kohdistettiin Jyrängön koulun tulevien ekaluokkalaisten vanhemmille. Pilottiryhmä oli avoin ryhmä, tällä mahdollistettiin uusien vanhempien mukaan tulo jo ryhmän aloitettua toimintansa. Vertaisryhmän rajaaminen tiettyä koululuokkaa koskevaksi korostaa yhteisöllisyyttä ja herättelee "koko kylä kasvattaa" -aatetta.

Neljä ensimmäistä ryhmätapaamista toteutettiin keväällä lasten ollessa vielä esikoululaisia, toiset neljä kertaa syksyllä koulujen jo alettua. Osassa ryhmätapaamisia oli vierailijoita. Vierailijat valittiin vanhempien toiveiden perusteella, joita tiedusteltiin alkukartoituksella. Alkukartoitus (liite 1) toteutettiin keväällä kaksi kuukautta ennen ensimmäistä ryhmätapaamista.

Käsikirjan alkuun on koottu yleistä tietoa vertaisryhmätoiminnasta ja ohjaajan tehtävistä. Ryhmän tapaamiskerrat olemme koonneet pääpiirteittäin oman suunnitelmamme mukaan. Suunnitelmakuvaukset koostuvat ryhmäkerran tavoitteista, ohjelmarungosta sekä valmisteluissa huomioon otettavista asioista. Muistilistan jälkeen on tilaa käsikirjan käyttäjän omille muistiinpanoille. Tapaamiskerrat päätämme mie-

telmään, jotka voidaan kopioida myös vanhemmille kotiin vietäväksi. Mietelmien tarkoituksena on keventää ryhmäkerran tunnelmaa ennen kotiinlähtöä ja muistutella vanhempia lapsuuden turvaamisesta.

Tapaamiskerroissa on suoria lainauksia omista ryhmäkertojen muistiinpanoistamme sekä vanhemmilta saaduista palautteista. Olemme saaneet vanhemmilta luvan käyttää heidän antamaansa palautetta käsikirjassa. Näin myös heidän mielipiteensä ja kokemuksensa pilottiryhmästä tulevat esiin sekä välittyvät käsikirjaa käyttäville ryhmänohjaajille. Vastataksemme vanhempien odotuksiin ja tarpeisiin, pyysimme heiltä palautetta joka ryhmäkerran jälkeen. Laajemman välipalautteen pyysimme keväällä ja loppupalautteen syksyn viimeisellä ryhmäkerralla.

Kiitämme lämpimästi vertaisryhmän toteuttamisessa ja käsikirjan laatimisessa mukana olleita vanhempia ja vierailijoita sekä Elämänkaaritalon päiväkotia, Jyrängön päiväkotia, Jyrängön koulua, Proomu- hankkeen projektityöntekijää ja ohjaavaa opettajaamme!

Mukavia ja antoisia hetkiä vertaisryhmän parissa!

Anne-Mari Paakkari ja Miia Salonen

2 VERTAISRYHMÄ JA OHJAAJAN TEHTÄVÄT

Koulun aloitus on iso muutos lapsen ja perheen elämässä. On tärkeää madaltaa koulunaloituksen kynnyistä myös vanhemmille sekä tarjota mahdollisuus tutustua ja verkostoitua muiden vanhempien kanssa. Vertaisryhmätoiminta on tukimuoto, jolla voidaan vahvistaa yhteisöllisyyttä ja "koko kylä kasvattaa" - aatetta. Koulu on uusi yhteisö esikoululaisille ja heidän vanhemmilleen. Vanhempien tutustuminen jo esikouluvaiheessa kouluyhteisöön, sen henkilökuntaan ja toisiin vanhempiin lisää lapsen turvallisuutta ja hyvinvointia uudessa jännittävässä elämänvaiheessa.

Vanhempien vertaisryhmätoiminnan tarkoituksena on vastata perheessä tässä elämäntilanteessa esiin nouseviin tarpeisiin ja haasteisiin. Ryhmästä tulee vertaisryhmä silloin, kun sen jäsenillä on jokin yhteinen tekijä, jonka vuoksi ryhmään hakeudutaan. Vertaisryhmän toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen, avoimuuteen, tasa-arvoisuuteen ja jokaisen vanhemman kunnioittamiseen. Vanhemmat ovat asiantuntijoita oman elämänsä ja kokemustensa osalta. Vanhempien kokemus vertaisuudesta, tunteiden ja ajatusten jakamisesta samassa elämäntilanteessa olevien kanssa, vahvistaa vanhemmuutta sekä lisää yhteisöllisyyttä.

Vertaisryhmän muodostuminen on kehitysprosessi, joka etenee vaiheittain. Jotta ohjaaja ymmärtää ryhmän dynamiikkaa ja jäsenten käyttäytymistä, on hyvä tietää ryhmäprosessin eri vaiheet. Ryhmän jäsenistä ja ryhmän kestosta riippuu se, mitä vaiheita ryhmä käy läpi. Ryhmän toimivuuden kannalta erityisesti aloitus- ja lopetusvaiheiden onnistumisella on suuri merkitys.

Ryhmäprosessin vaiheet:

- ◆ Muodostusvaihe
 - ohjaajan tehtävänä on turvallisen ja mukavan ilmapiirin rakentuminen
 - tietoisuus ryhmän tarkoituksesta ja perustehtävästä luo turvallisuutta
 - tutustuminen
 - ohjaajakeskeisyys

- ◆ Kuohuntavaihe
 - jäsenten ilmaistessa omia mielipiteitään syntyy konflikteja
 - syntyy kuppikuntia, jotka on purettava, muuten ei synny ryhmäytymistä
 - ohjaaja säätelee konflikteja, varmistaa niiden läpikäymisen
 - valtakysymysten ratkaiseminen
 - yksilökeskeisyys

- ◆ Yhdenmukaisuusvaihe
 - ohjaaja pyrkii syventämään jäsenten itseään ja keskinäisiä suhteita koskevaa ymmärrystä ja rohkaisee pohdintoihin
 - ilmapiiri avointa ja vapautunutta
 - jäsenet hyväksyvät toistensa ominaispiirteitä

- ◆ Hyvin toimiva ryhmä
 - ohjaaja edistää avoimuutta ja keskinäistä solidaarisuutta
 - ryhmä on kokonaisuus, jossa vuorovaikutus on rakentavaa

- ◆ Lopetusvaihe
 - ryhmän lopettaminen vaatii tietoista huomiota, siitä on puhuttava ryhmäläisille hyvissä ajoin ennen viimeistä kertaa
 - jäsenet voivat kokea haikeutta ja surua
 - palautteen anto
 - ohjaajan tulee huolehtia siitä, että keskeneräiset asiat saadaan käsiteltyä

Ryhmänohjaaja toimii ryhmässä organisaattorina, ymmärtävänä kuuntelijana, vaikuttajana ja ryhmäprosessin ylläpitäjänä. Ryhmänohjaajan tehtäviin kuuluu mm. ryhmäprosessista huolehtiminen ja vastuun jakaminen. Ohjaajan tulee huolehtia ryhmän normien ja pelisääntöjen luomisesta. Ohjaajan tehtäviin kuuluu myös huolehtia ryhmän koossa pysymisestä ja ryhmälle asetettujen tavoitteiden täyttymisestä.

Ohjaaja työskentelee aina omalla persoonallaan. Ryhmänohjaajan tulee tiedostaa oma roolinsa ja toimintansa vaikutus muihin. Hyvä ohjaaja on empaattinen. Hänellä on aikaa kuunnella, kyky lukea ryhmää ja ryhmäläisiä sekä ryhmän turvallisuuden tunnetta. Ohjaaja välittää aidosti ryhmästä ja ryhmäläisistä. Hyvällä ohjaajalla on joustokykyä yllättäviä tilanteita varten. Suunnitelmat ja aikataulut saattavat muuttua tai ryhmän jäsenet voivat reagoida harjoitteisiin ja aiheisiin odotusten vastaisesti. Hyvä ohjaaja kykenee antamaan ja vastaanottamaan palautetta ja kritiikkiä. Hyvä ohjaaja luottaa ryhmän onnistumiseen, antaa tilaa tunteille, on kannustava ja kärsivällinen. Hyvä ohjaaja omaa huumorintajua, jonka avulla voidaan selvitä monesta asiasta. Huumorilla on todettu olevan merkittävä ryhmäyttävä vaikutus.

3 RYHMÄN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

Ryhmää suunniteltaessa mietitään alueen erityispiirteet ja kohderyhmä. Kohderyhmän toiveet ryhmän tapaamisajasta sekä käsiteltävistä aiheista on hyvä kirjoittaa etukäteen suunnitteluvaiheessa. Vertaisryhmää suunniteltaessa on hyvä miettiä, tarvitseeko ryhmä yhden vai useamman ohjaajan. Ohjaajaparin kanssa vastuu ja työt puolittuvat.

Ryhmän kokoontumistilat tulee sopia hyvissä ajoin. Koulun luokkahuone sopii tarkoitukseen hyvin. Samalla koulun tilat tulevat vanhemmille tutuiksi. Luokkahuone on helppo järjestellä tarkoituksenmukaiseksi. Pulpettien siirtäminen sivuun mahdollistaa tuolien järjestämisen ympyränmuotoon, jolloin aikaan saadaan vapautunut tunnelma. Harjoitteet on tällöin myös helppo toteuttaa.

Vertaisryhmää kannattaa markkinoida niiden päiväkotien ja perhepäivähoitajien kautta, joista lapset siirtyvät kouluun. Neuvolan kanssa voidaan tehdä yhteistyötä, jolloin terveydenhoitajat voivat mainostaa ryhmää vanhemmille tulevien ekaluokkalaisten tullessa kouluun lähtijöille tehtävään terveystarkastukseen. Tällöin myös perheet, joissa lapsi ei osallistu esiopetukseen, saavat tiedon vertaisryhmästä. Koulujen kautta voidaan lähettää esitteet paikkakunnalle muuttaville perheille kouluun ilmoittautumisen jälkeen. Henkilökohtaisten esitteiden lisäksi esimerkiksi päiväkodin ilmoitustaulut ovat suositeltavia. Esikoululaisten vanhempainilta on myös erinomainen paikka kertoa alkavasta ryhmästä. Omalla läsnäolollaan innostunut ohjaaja motivoi vanhempia lähtemään mukaan vertaisryhmätoimintaan esitettä tehokkaammin.

Vahvistetut ryhmän kokoontumisajat ja paikka kannattaa ilmoittaa vielä lähempänä ryhmän ensimmäistä kokoontumista vanhemmille ja yhteistyökumppaneille. Lastenhoidon järjestäminen on suositeltavaa ryhmätapaamisten ajaksi. Näin mahdollistetaan mahdollisimman monen vanhemman mukaan pääseminen. Lastenhoitomahdollisuuksia kannattaa kysyä mm. Mannerheimin lastensuojeluliitolta sekä eri oppilaitoksilta.

Ryhmäohjaajien tulee etukäteen valmiiksi miettiä ja suunnitella ryhmäkertojen ohjelmarunko sekä tehdä varasuunnitelmat. Varasuunnitelmien avulla varmistetaan ohjelman riittävyys koko tapaamisajalle ja odottamattomien yllätysten varalle. Tarvittava materiaali ja tapaamisessa tarvittavat välineet tulee hankkia ennen ryhmätapaamiskertaa.

Ryhmäpäivänä ohjaajien tulee olla tapaamispaikalla noin tunti ennen ryhmän alkua. Ryhmäläisten kanssa tulee ensimmäisellä kerralla sopia ryhmän säännöistä, mahdollisista tauoista ja tarjoiluista. Myöhemmillä kerroilla sovitaan mm. vanhempien keskinäisestä yhteystietojen jakamisesta verkostoitumista edistämään.

Viimeisen ryhmätapaamisen jälkeen ohjaajat poistavat esitteensä päiväkotien ilmoitustaululta ja neuvolasta sekä esittävät kiitokset tilojen luovuttajille, lastenhoitajille ja muille kiitokset ansaitseville parhaimmaksi katsomallaan tavalla.

4 KEVÄÄN RYHMÄTAPAAMISET

Kevään ryhmätapaamiset koostuvat neljästä kerrasta, joista kolme ensimmäistä on tarkoitettu vanhempien tapaamiseen. Kevään viimeisellä kerralla lapsille voidaan järjestää oma tapaaminen esim. pihaleikkien merkeissä. Oma ehdotuksemme on järjestää lapsille leikki-ilta tulevan ekaluokan opettajan valvonnassa. Opettajan apulaisina voidaan käyttää esimerkiksi koulun isompia oppilaita.

4.1 Ensimmäinen tapaaminen: Ryhmän aloitus ja tutustuminen

Tavoitteet: Ensimmäisen ryhmäkerran tavoitteena on vanhempien tutustuminen, ryhmäytyminen sekä mukavan ja avoimen ilmapiirin luominen.

Ohjelmarunko:

- ◆ Esittely
 - ryhmänohjaajat esittelevät ensin itsensä
 - vanhemmat esittelevät itsensä ja perheensä mukanaan tuomien eskarilaisten valokuvien kautta, kertovat mm. onko ensimmäinen lapsi lähdössä kouluun jne.
 - esittelykierroksen voi aikatauluttaa esim. tiimalasin avulla

- ◆ Kahvit, ryhmän tarkoitus, tavoitteet ja säännöt

- vanhempien kanssa keskustellaan ryhmän tarkoituksesta ja tavoitteista
- luodaan vanhempien kanssa ryhmälle omat säännöt
 - vaitiolovelvollisuus
 - ryhmään sitoutuminen
 - aikataulusta kiinni pitäminen
 - jokainen vanhempi valitsee itse sen tason, millä asioistaan, lapsestaan tai perheestään keskustelee

- ◆ Tutustumisharjoite: Suomen kartta
Jaetaan huone Suomen kartaksi ja asetutaan seisomaan esim. sinne missä on syntynyt ja vaihdetaan ajatuksia/muistoja lähimmän vanhemman kanssa
Kysyä voi esim.:
 - missä on syntynyt?
 - missä on aloittanut koulunsa?
 - missä päin Heinolaa asuu? (jaetaan huone eri kaupunginosiin)
 - mikä on ensimmäinen oma koulumuisto?

- ◆ Ohjaajat esittelevät suunnittelemansa ryhmätapaamisten rungon
 - osallistujien odotusten ja toiveiden kartoitus tulevia ryhmäkertoja varten
 - pienryhmäkeskustelua
 - kolme asiaa eri papereille pienryhmäkeskustelun tuotoksena
 - ohjaaja kokoaa tuotokset taululle ja ryhmittelee ne suunniteltujen ryhmäkertojen aiheiden mukaan, joiden pohjalta käydään keskustelua ryhmätapaamisten rungon sisällöstä

- ◆ Seuraavan ryhmäkerran teeman esittely ja vanhempien mahdolliset toiveet vierailijalle

- ◆ Palaute ensimmäisestä ryhmäkerrasta
 - fiilikset hymiöillä taululle, esimerkiksi liidulla piirtäen kolmesta vaihtoehdosta

- ◆ Illan mietelmä: "Lapsen kymmenen käskyä vanhemmille"

Muista!

- ennen ryhmäkertaa viesti vanhemmille lapsen valokuvan mukaan ottamisesta
- tiimalasi
- paperia ja kyniä
- sinitarraa tai taulumagneetteja
- hymiöitä (iloinen, surullinen, neutraali)
- kopioi illan mietelmä vanhemmille

Ryhmänohjaajien ajatuksia:

"Olimme koululla hyvissä ajoin. Järjestelimme paikat ryhmälle sopiviksi ja tarkistimme, että kaikki tarvittava on saatavilla."

"Tapaamisten rungon kävimme läpi kalvon avulla. Vanhempien mielestä aiheet olivat tärkeitä ja hyviä."

"Palaute illasta oli kovin positiivista."

"Hymyilytti. Innostus ryhmää kohtaan tuntui kasvavan koko ajan."

Lapsen kymmenen käskyä vanhemmille

Ensimmäinen käsky

Minä olen vasta lapsi, ja olen olemassa sinun kauttasi, älä hylkää minua, sillä minulla ei ole muita vanhempia.

Toinen käsky

Älä turhaan moiti minua, sillä mitä enemmän minua moitit, sitä vähemmän sanasi minulle merkitsevät.

Kolmas käsky

Muista pyhittää aikaa myös minulle, sillä miten käytät aikasi, niin jaat sydämeni, jollet sinä rakasta minua, minusta ei tule ihmistä.

Neljäs käsky

Kunnioita poikaasi ja tytärtäsi, jotta oppisin kunnioittamaan elämää, sekä itsessäni, että muissa olennoissa.

Viides käsky

Älä tapa tunteitani, ajatuksiani tai yrityksiäni, vähättelemällä, olemalla välinpitämätön, uhkailemalla tai pilkkaamalla, sillä minun pienet asiani ovat minulle suuria, etkä sinäkään osannut lapsena kaikkea.

Kuudes käsky

Älä tee aviorikosta, sillä minä kärsin siitä.

Seitsemäs käsky

Älä varasta elämäni asettamalla kannettavaksi sinun täyttymättömiä toiveitasi, kaunojasi tai pettymyksiäsi, sillä minun on tehtävä omat erehdykseni.

Kahdeksas käsky

Älä anna väärää todistusta todellisuudesta tyrkyttämällä minulle omaa katsomustasi, sillä minun tulee saada uskoa, vaikka sinä et uskoisi ja toivoa, vaikka sinä et toivoisi. Varsin pian minä tulen huomaamaan, että sinä et ole kaikkietävä, eikä se vähennä sinun arvoasi, jos olet antanut minulle mahdollisuuden.

Yhdeksäs käsky

Älä himoitse asioita, jotka eivät ole sen arvoisia, sillä sinun halusi eivät voi olla vaikuttamatta minun elämäni.

Kymmenes käsky

Älä anna minulle kaikkea mitä haluan, sillä vapaamielisyytesi on usein välinpitämättömyyttä, anteliaisuutesi huonoa omaa tuntoa, suvaitsevaisuutesi ihanteittesi sortumisesta syntyneitä voimattomuutta, taipuvaisuutesi mielipiteettömyyttä sekä joustavuutesi periaatteettomuutta ja mukavuudenhalua.

4.2 Toinen tapaaminen: Koulun aloitus

Tavoitteet: Toisen ryhmäkerran tavoitteena on koulun aloitukseen liittyvien asioiden ja mielteiden läpikäynti.

Vierailijaehdotus: Ekaluokan opettaja / koulunjohtaja.

Ohjelmarunko:

- ◆ Ohjaajien esittely ja ryhmän sääntöjen kertaus
- ◆ Mannerheimin Lastensuojeluliiton Vertaansa vailla -korttien avulla tehdään esittelykierros. Vertaansa vailla - kuvakortit on kehitetty herättämään keskustelua ja keventämään ryhmän ilmapiiriä
 - ryhmäläinen valitsee kortin, joka kuvaa hänen tuntemuksiaan lapsen koulun aloituksesta ja kertoo vuorollaan mielteittensä lisäksi oman ja lapsensa nimen sekä mistä päiväkodista lapsi tulee
- ◆ Kahvit ja mahdollisten vieraiden esittely sekä heidän puheenvuoronsa
- ◆ Keskustelua koulun aloituksesta vanhempien ja koulun henkilökunnan kesken
 - rehtorin näkökulma
 - opettajan näkökulma
- ◆ Vierailijoiden kiittäminen
- ◆ Seuraavan ryhmäkerran teeman esittely ja mahdolliset toiveet vierailijalle
- ◆ Kirjeen kirjoittaminen
 - vanhemmat kirjoittavat kirjeen itselleen lapsestaan, millainen lapsi on esikoululaisena ja millaiseksi kuvittelevat hänet ekaluokkalaisena
 - kirjeet suljetaan kirjekuoreen, päälle kirjoitetaan lapsen nimi
 - ohjaajat keräävät kirjeet ja palauttavat ne vanhemmille viimeisillä tapaamiskerroilla
- ◆ Palaute toisesta ryhmäkerrasta
 - kirjallisen palautteen muodossa (liite 2)
- ◆ Illan mietelmä: " Näin osoitat rakkautta lapsellesi"

Muista!

- Vertaansa vailla – kortit
- sovi vierailija/ vierailijat hyvissä ajoin ja käy illan ohjelma heidän kanssaan läpi
- palautekysely
- kopioi illan mieltelmä vanhemmille
- kirjekuoret ja paperia

Ryhmäläisten palautetta:

- *ryhmäkerran onnistumisesta*

"Sai tietoa asianosaisilta. Avoin keskustelumahdollisuus."

"Leppoisa tunnelma. Opettajat olivat tosi mukavia, rentoja."

"Käytännön arkitietoa koulun opelta ja rehtorilta."

- *mikä olisi voinut olla toisin*

"Vanhempia oli turhan vähän. Missä vika? Kiinnostuksen puute, vai?"

"Tosi hyvä sessio kaikin puolin. Kiitos!"

"Ehkä enemmän käytännön asioihin perehtymistä."

- *kehitysideoita*

"Välillä vähän turhia hiljaisia hetkiä, tuli olo, että mitäs nyt? Kenen odotetaan puhuvan?"

"Joskus jotain voisi vielä pienryhmissä syventää jotain."

"Mahdollisesti kotona täytettävä jonkinlainen esitäytetty-raameja antava lomake, johon voisi ajan kanssa kirjata ajatuksia."

"Jäikö hiljaisilta kysymykset kysymättä? Saivatko aremmat vastauksia?"

Ryhmänohjaajien ajatuksia:

"Tulevaa ekaluokan opettajaa ei vielä tiedetty, joten vierailijoinamme oli nykyisen ekaluokan opettaja sekä koulunjohtaja. Sovimme vierailijoista hyvissä ajoin ja kävimme heidän kanssaan läpi illan ohjelman"

"Koulunaloitus herättää vanhemmissa monenlaisia mietteitä: luottamusta siitä, että kaikki menee hyvin, mutta myös epävarmuutta ja ehkä pelkojakin".

"Koulun henkilökunnan ja vanhempien välisen keskustelun pohjana käytimme ensimmäisellä ryhmäkerralla vanhempien pienryhmässä tuottamia ajatuksia ja mietteitä."

Näin osoitat rakkautta lapselle

Anna enemmänkin läsnäoloasi kuin lahjojasi.
Naurakaa, tanssikaa ja laulakaa yhdessä.
Kuuntele sydämen ääntä. Rohkaise. Ymmärrä.
Anna hänen rakastaa itseään.
Sano kyllä niin usein kuin mahdollista.
Sano ei tarvittaessa. Kunnioita hänen ei-sanojaan.
Pyydä anteeksi. Kosketa hellästi.
Rakentakaa paljon linnoja huovista. Avaa sydämesi.

Lennättäkää leijoja yhdessä. Keventäytykää.
Uskokaa mahdollisuuksiin. Lue kirjoja ääneen.
Luo hiljaisuuden piiri. Opeta tunteita.
Jaa unelmiasi. Vaeltakaa sateessa.
Myönnä omat virheesi.
Kehystä hänen taideteoksiaan.
Olkaa myöhään valveilla. Vältä vertailua.
Iloitse yksinkertaisuudesta. Käsittele varoen.
Suojele häntä. Vaali hänen viattomuuttaan.
Tirskukaa. Puhu yksinkertaisesti.
Menkää yhdessä uimaan. Polskikaa.
Anna hänen auttaa. Anna hänen itkeä.
Älä peitä omia kyyneleitäsi. Ylpeile hänestä.
Vastaa hänen kysymyksiinsä.

Anna hänen lähteä, kun on sen aika.
Anna hänen tulla takaisin. Osoita myötätuntoa.
Kumarru puhumaan lapselle.
Hymyile, vaikka olisit väsynyt.
Yllätä hänet erikoislounaalla.
Älä arvostele hänen ystäviään.
Anna hänelle tarpeeksi vapautta tehdä päätöksiä.
Rakasta kaikkea sitä mitä hän tekee.
Kunnioita hänen erilaisuuksiaan.
Muista, ettei hän ole ollut maan päällä vielä kovin kauaa.

4.3 Kolmas tapaaminen: Lapsen hyvinvointi koulussa

Tavoitteet: Kolmannen ryhmätapaamisen tavoitteena on keskustelu lapsen hyvinvoinnista koulussa ja siihen vaikuttavista tekijöistä

Vierailijaehdotus: Kouluterveydenhoitaja

Ohjelmarunko:

- ◆ Nimirinki
 - jokainen kertoo oman nimensä ja samalla alkukirjaimella alkavan adjektiivin

- ◆ Kahvi ja ajankohtaiskatsaus lapsen hyvinvoinnista koulussa
 - esim. ajankohtaisia opetusministeriön sekä lapsiasiavaltuutetun selvityksiä ja mietintöjä illan teemasta
 - KiVa koulu-hanke
 - MLL: koulukiusaaminen: mitä vanhemmat voivat tehdä

- ◆ Pareittain pohditaan lapsen hyvinvointia koulussa
 - parit miettivät illan keskustelunaiheita
 - ohjaaja kirjaa toiveet taululle

- ◆ Kouluterveydenhoitajan puheenvuoro vanhemmilta nousseitten keskustelunaiheiden pohjalta

- ◆ Ryhmätyönä pohdintaa siitä, miten vanhempi voi vaikuttaa lapsen hyvinvointiin koulussa
 - 3-4 hengen ryhmät
 - pohdinnat paperille

- ◆ Ryhmätyön purku + keskustelu

- ◆ Kiitokset vierailijalle

- ◆ Palaute kolmannesta ryhmäkerrasta
 - kirjallisen palautteen muodossa

- ◆ Seuraavan ryhmäkerran teeman esittely

◆ Illan mietelmä: Saara Kinnusen ajatuksia

Muista!

- papereita ja kyniä
- palautekysely
- kopioi illan mietelmä vanhemmille

Ryhmäläisten palautetta:

- *ryhmäkerran onnistumisesta*

"Terveydenhoitajan läsnäolo ja avoin keskustelu teki illasta onnistuneen."

"Ryhmissä syntyi avointa keskustelua."

"Tilaisuutta oli valmisteltu, mutta se oli silti joustava."

- *mikä olisi voinut olla toisin*

"Aikaa ei tunnu koskaan olevan tarpeeksi."

"Lapsille hoitaja, niin pääsisi tulemaan joka kerta paikalle."

Ryhmänohjaajien ajatuksia:

"Hyvä olla varasuunnitelmia."

"Huolivihko oli vanhemmilta hyvä ajatus. Vihko, johon lapsi voi piirtää ja kirjoittaa huolensa ja jonka voi halutessaan näyttää aikuiselle."

"Keskustelua syntyi."

"Alku tuntui hankalalta (hiljaisia hetkiä), lopussa kiitos seisoj."

Anna minun olla lapsi,
joka opettelee elämän perustaitoja.
Älä tee kaikkea puolestani.
Tehdään ensin yhdessä.
Ota minut mukaan oikeisiin töihin.
Anna minulle vastuun alueita.
Valvo, että teen velvollisuuteni,
opettelenhan vasta sietämään vastenmielisiä asioita.
Anna minun olla lapsi,
jonka vastuulliseksi kasvamista sinä ohjaat.

Anna minun olla lapsi,
joka opettelee itsenäisen selviämisen
ensimmäisiä askeleita pienenä koululaisena.
En pärjää vielä yksin.
Anna minun olla lapsi,
joka tarvitsee tukeasi.
Opetä minua. Neuvo minua.
Tarvitsen sitä, että olet luja,
vaikka panenkin vastaan.
Keskenkasvuisena luulen tietäväni enemmän
kuin tiedänpään.

Saara Kinnunen
Anna mun olla lapsi, 2003, s. 79 ja 119

4.4 Neljäs tapaaminen: Yhteiset pelisäännöt ja lasten leikki-ilta

Tavoitteet: Neljännen ryhmäkerran tavoitteena on tarjota vanhemmille mahdollisuus keskusteluun ja yhteisten pelisääntöjen luomiseen mm. lasten iltapäivänvietosta, läksyjen tekemisestä ja kavereiden vierailusta.

Vierailijaehdotus: Tuleva ensimmäisen luokan opettaja, joka vastaa lasten leikki-illasta

Neljännessä tapaamisessa kuvaamme ensin vanhempien ryhmäkerran ohjelmavuoron ja sen jälkeen lasten leikki-illan ohjelman.

Ohjelmavuoro:

- ◆ Opettajan esittäytyminen, jonka jälkeen opettaja ja lapset lähtevät pihalle
- ◆ Aloitusleikki: katse kiertää
 - ryhmäläiset seisovat piirissä kasvot keskustaan päin
 - jokainen aloittaa katseensa kiertämisen rauhallisesti vasemmalla puolella olevan henkilön silmien korkeudella
 - kun katse kohtaa toisen henkilön kanssa, vaihtavat he paikkoja
 - paikkoja riittävästi vaihdettua on aika päättää harjoite, esim. ohjaajan katseen kierrettyä piiri ympäri kolme - neljä kertaa
- ◆ Kahvi ja keskustelun avaus
- ◆ Pienryhmissä keskustelua pelisäännöistä
 - kolmen hengen ryhmät
 - mistä asioista on hyvä sopia yhteisesti
 - tuotos paperille
- ◆ Pelisääntöjen purku ryhmittäin
- ◆ MLL:n " Vanhemman ja lapsen tarkastuslista koulun alkaessa"
- ◆ Palaute kevään tapaamisista
- ◆ Syksyn aikataulun ja alustavan ohjelman esittely

◆ Illan mietelmä: Saara Kinnusen ajatuksia

Muista!

- MLL:n materiaali
(http://www.mll.fi/ajankohtaista/tiedotteet_ja_uutiset/?x41088=92707)
- papereita ja kyniä
- palautekysely
- kopioi illan mietelmä vanhemmille

Ryhmäläisten palautetta:

- *ryhmäkerran onnistumisesta*

"Parasta ryhmässä on ollut tutustuminen toisiin vanhempiin ja ajatusten vaihto."

"Ryhmä on vastannut hyvin odotuksiani, joskin toivoin runsaampaa osanottoa."

"Ryhmä kerrassaan loistava idea."

"Vierailijat mietitty hyvin."

"Sopiva tapaamistiheys."

- *mikä olisi voinut olla toisin*

"Toivoisin hieman järjestäytyneempää eli asiantuntijavetoisuutta lisää."

Ryhmänohjaajien ajatuksia:

"Hyvä fiilis! Paljon työtä mutta palkitseva ilta."

"Alkujärjestelyihin meni yllättävän paljon aikaa, sillä olihan meidän järjestettävä aikuisten tapaamisen lisäksi myös lasten tapaaminen."

"Alkuleikin aikana huomasi, kuinka vanhemmat ovat tutustuneet toisiinsa ja kuinka hyvä henki ryhmässä on."

"Kävimme läpi syksyn rungon. Vanhemmat olivat harmissaan, että siihenkö se sitten loppuu."

Anna minun olla lapsi,
jota sinä kasvatat.
En tiedä elämän perussäännöistä,
ellet opeta niitä minulle.
Älä jätä minua selviämään yksin
elämän monimutkaisuuden kanssa.
Anna minun olla lapsi,
jotta minusta voisi kasvaa aikuinen.

Anna minun olla lapsi,
jolle sinä opetat,
mikä on oikein ja mikä väärin.
En tiedä sitä itsestäni.
Ole mallina oikeasta käyttäytymisestä.
Huomaa, kun teen oikein.
Reagoi, kun teen väärin.
Älä jätä pahoja tekojani ilman seurauksia,
sillä niistä opin.
Seuraan tarkkaan,
miten aikuiset suhtautuvat sääntöihin.

Anna minun olla lapsi,
joka tarvitsee aikuisen läsnäoloa.
Älä vaadi minua selviämään yksin.
Anna minun olla sinulle niin tärkeä,
että voit jättää omia menoja,
ettei minun tarvitse olla yksin.
Älä luota minuun sinisilmäisesti.
Tarvitsen valvontaa, jotta näen,
että olet tosissasi asettaessasi rajoja.

Anna minun olla lapsi riittävän kauan.
Näe minut keskenkasvuisena.
Arvosta lapsuuttani tärkeänä ikävaiheena.
Vahvista leikkejäni ja lapsudentouhujani.
Aseta raja, kun kurkotan ikäkauteeni kuulumattomiin asioihin.
En minä mene rikki, vaikka olet luja.

Saara Kinnunen
Anna mun olla lapsi, 2003, s. 87, 137 ja 150

Lasten leikki-ilta

Tavoitteet: Tulevat ekaluokkalaiset tutustuvat toisiinsa, tulevan kouluuyhteisönsä isompiin koululaisiin sekä tuleviin ensimmäisen luokan opettajiin.

Ohjelmarunko:

- ◆ Opettaja esittäytyy vanhemmille, jonka jälkeen ottaa tulevat koululaiset mukaansa
- ◆ Tutustumisleikki
 - esim. pallo kiertää ringissä, pallon tullessa omalle kohdalle lapsi kertoo oman nimensä ja esim. ketä perheeseen kuuluu.
- ◆ Isompien oppilaiden suunnittelemia leikkejä
 - esim. polttopallo, lipunryöstö, kuka pelkää vuorenpeikkoa yms.
- ◆ Mehu- ja keksituokio
 - opettajat ja isommat koululaiset voivat kertoa tuleville ekaluokkalaisille koulusta
- ◆ Palaute liitutaalulle hyimiöillä (iloinen, surullinen, neutraali)

MUISTA!

- isompien oppilaiden kutsut ja kirje heidän koteihinsa
- tarvittavat leikkivälineet
- nimilaput isommille oppilaille, tuleville ekaluokkalaisille ja opettajille
- tarjottavat

Ryhmänohjaajien kommentteja:

"I sommat koululaiset lähtivät innolla mukaan suunnitteluun ja illan toteutukseen."

"Opettaja antoi palautetta onnistuneesta illasta, parista itkuista huolimatta."

"Yli puolet hyimiöistä oli iloisia!"

"I lta vahvisti niin vanhempien kuin lastenkin ryhmähenkeä ja kotiin lähti paljon iloisia, tulevia ekaluokkalaisia vanhempineen."

5 SYKSYN RYHMÄTAPAAMISET

Syksyn ryhmätapaamisia on neljä. Ensimmäiset kolme tapaamista ovat vanhemmille tarkoitettuja. Viimeinen syksyn tapaamiskerta on tarkoitettu koko perheelle. Viimeisen kerran tarkoituksena on antaa perheille mahdollisuus itse toteuttaa ilta ohjaajien avustuksella.

5.1 Viides tapaaminen: Ekaluokkalaisten vanhempana

Tavoitteet: Ryhmätapaamisen tavoitteena on muistuttaa vanhempia siitä, että ekaluokkalaisten on vielä lapsi ja hänelle tulee antaa riittävästi aikaa olla lapsi.

Vierailijaehdotus: Kasvatusalan ammattilainen tai esim. perheterapeutti

Ohjelmarunko:

- ◆ Esittely
 - ryhmänohjaajat esittelevät itsensä
 - esitellään vierailija ja annetaan vierailijalle mahdollisuus kertoa enemmän itsestään sekä työstään
- ◆ Aloituspöytä "millaisena näet itsesi ekaluokkalaisten vanhempana" esim. Vertaansa vailla – korttien avulla
 - vanhemmat valitsevat itselleen kortin, joka kuvastaa heitä itseään ekaluokkalaisten vanhempana
 - purkukierroksella jokainen kertoo haluamiaan asioita itsestään vanhempana
- ◆ Kahvit ja koulunaloituksen kuulumiset
 - pareittain tai pienryhmissä
 - eriväriselle paperille (esim. keltainen) ilot ja onnistumiset, toiselle paperille (esim. vihreä) surut ja huolenaiheet
 - yhteenveto taululle ja keskustelua aiheiden pohjalta
- ◆ Kiitokset vierailijalle
- ◆ Seuraavan ryhmäkerran teeman esittely ja vanhempien mahdolliset toiveet vierailijalle

- ◆ Palaute ensimmäisestä ryhmäkerrasta
 - kirjallisen palautteen muodossa

- ◆ Illan mietelmä: "Te isot ihmiset ymmärtäkäähän"

Muista!

- Vertaansa vailla - kortit tai muut aloitukseen soveltuvat kortit
- erivärisiä papereita
- tusseja
- sinitarraa tai taulumagneetteja
- palautepaperit ja kyniä
- kopioi illan mietelmä vanhemmille

Ryhmäläisten palautetta:

▪ *ryhmäkerran onnistumisesta*

"Vapaa keskustelu."

"Avoin keskustelu, kortit hauskat."

"Vierailija, hyviä ajatuksia, "ohjeita"."

"Sai uutta ajateltavaa omaan ja lapsen keskusteluihin."

Ryhmänohjaajien ajatuksia:

"Hyvin meni! Vierailijan valmis paketti ja keskustelutaito veivät keskustelua hienosti eteenpäin."

"Kortit ovat aina yhtä hauska juttu."

Te isot ihmiset ymmärtäkäähän
voi pientäkin joskus ottaa päähän.
Voi lastakin väsyttää lapsen työ
voi hälläkin mennä huonosti yö.

Voi ystävä pettää ja huutaa pomo
ja muutenkin olla surkea olo.
Voi raivari tulla ja palaa proppu
kun aina on niin tavaton hoppu.

Ei murheet ole vain isojen alaa
voi pikkuiseltakin pinna palaa.
Voi sattua harmeja aamusta asti,
niin että keljuttaa kamalasti.

Voi äiti huutaa ja ymmärtää väärin
ja isääkin siepata ylen määrin.
Voi päivä mennä niin pipariks
että on pantava ranttaliks.

Siis koettakaa ottaa lapsenne lukuun
te kuulutte samaan heimoon ja sukuun.
Ei aina paista ja ole kesä
ei kotikaan ole vain kilttien pesä.

Jos paha on päivä sulla tai mulla
niin annetaan kiukkujen ulos tulla.
Niin aina ei vallitse riita ja känä
ja muutenkin pysytään terveempänä.

Tuntematon

(http://www.kokkola.fi/perusturva/paivahoito/paivakodit/nahkurin_paivakoti/fi_FI/muuta/)

5.2 Kuudes tapaaminen: Erilaisuus

Tavoitteet: Ryhmätapaamisen tavoitteena on tehdä koulupsykologin kasvot ja työnkuva tutuksi vanhemmille sekä madaltaa heidän kynnystään ottaa yhteyttä ja tehdä yhteistyötä koulupsykologin kanssa. Tarkoituksena on myös muistutella vanhempia erilaisuudesta ja erilaisista oppijoista.

Vierailijaehdotus: koulupsykologi

Ohjelmarunko:

- ◆ Esittely
 - ryhmänohjaajat esittelevät itsensä
 - esitellään vierailija ja annetaan vierailijalle mahdollisuus kertoa enemmän itsestään ja työstään

- ◆ Aloitus: aiheena erilaisuus
 - asetutaan piiriin
 - ohjaajat lukevat väittämiä, väittämän sopiessa itseensä vanhemmat astuvat askeleen eteen, väittämän ollessa sopimaton otetaan askel taakse
 - tarkoituksena tuoda esille, kuinka erilaisia olemme
 - väittämaesimerkkejä:
 - olen pirteä aamuisin
 - koululaisena minulla oli yksi hyvä ystävä
 - olen helposti innostuva
 - olen perso makealle
 - olin koulussa ujo ja hiljainen
 - pelkään pimeää
 - kuuntelen aamuisin radiota
 - pidän Matti Nykäsen musiikista
 - hermostun herkästi
 - olen pitkävihainen
 - minulla oli koulussa paljon ystäviä
 - pidän hiljaisuudesta
 - olen johtajatyyppejä
 - olen koukussa tosi TV -ohjelmiin
 - koululaisena olen ollut jälki-istunnossa

- ◆ Kahvit ja illan puheenaiheitoiveet paperille pareittain
- ◆ Vierailijan puheenvuoro ja keskustelua esille nousevista aiheista
- ◆ Kiitokset vierailijalle
- ◆ Viimeisen tapaamiskerran suunnittelua
 - missä ollaan, mitä tehdään, kuka tuo mitäkin, kuka varaa mahdolliset tilat jne.
- ◆ Palaute kolmannesta tapaamisesta
 - palaute kirjallisessa muodossa
- ◆ Illan mietelmä: Ennemmin tai myöhemmin

Muista!

- papereita ja kyniä
- palautepaperit
- kopioi illan mietelmä vanhemmille

Ryhmäläisten palautetta:

- *ryhmäkerran onnistumisesta*

"Omien ajatusten & kokemusten peilaaminen tähän hetkeen, tähän elämäntilanteeseen. Vieras "alustaja" osasi hyödyntää sitä."

"Vaikka meitä oli vähän, niin keskustelu oli antoisaa ja mielenkiintoista. Kiitos koulupsykologille."

"Vapaa ilmapiiri, ei "liian ohjattu"."

- *kehitysideoita*

"Lisää vanhempia..."

"Olisiko jokaisesta kokoontumiskerrasta mahdollista muistuttaa ryhmäläisiä esim. sähköpostilla."

Ryhmänohjaajien ajatuksia:

"Osanottajien vähäinen määrä harmitti."

"Vaikka vanhempia olikin vähän, oli keskustelu hyvin hedelmällistä."

Ennemmin tai myöhemmin

Ennemmin tai myöhemmin viisas ihminen huomaa, että elämä on sekoitus hyviä ja huonoja päiviä, voittoja ja tappioita, antamista ja saamista.

Hän oppii, että ei kannata olla liian herkkätunteinen.

Hän oppii, että ne jotka menettävät malttinsa, yleensä häviävät.

Hän oppii, että useimmat muut ihmiset ovat yhtä kunnianhimoisia kuin hän itse, yhtä älykkäitä tai älykkäämpiä kuin hän itse, ja että kova työ, ei nokkeluus, on menestymisen salaisuus.

Hän oppii, että sillä ei ole niinkään väliä kuka saa kunnian tärkeintä on se, että menestymme yhdessä, mitä tahansa sitten teemme.

Hän oppii, että ei kannata huolestua vaikei aina onnistuisikaan, sillä kokemus on osoittanut, että jos hän aina yrittää parhaansa, tulee onnistumisia kohdalle riittävän usein.

Hän oppii, että yhdessä paikassa ei ole sen vaikeampi tulla ihmisten kanssa toimeen kuin toisessa, ja että ihmisten kanssa toimeen tuleminen riippuu noin 98 prosenttisesti hänestä itsestään.

Positiivarit / huoneentaulu

5.3 Seitsemäs tapaaminen: Erilaiset oppijat

Tavoitteet: Tapaamisen tavoitteena on lisätä vanhempien tietoisuutta erilaisista oppijoista ja nykyisistä opetusmenetelmistä esim. äänneiden avulla lukemaan oppimisesta. Toisena tavoitteena on tehdä erityisopettajan kasvot ja työnkuva tutuksi sekä madaltaa kynnystä ottaa yhteyttä sekä tehdä yhteistyötä erityisopettajan kanssa.

Vierailijaehdotus: Koulun erityisopettaja

Ohjelmarunko:

- ◆ Esittely
 - ryhmänohjaajat esittelevät itsensä
 - esitellään vierailija ja annetaan vierailijalle mahdollisuus kertoa enemmän itsestään ja työstään
- ◆ Aloitus "valitse esine, joka kuvastaa sinua oppijana"
 - lattialle on aseteltu erilaisia esineitä (lankakerä, vasara, tylsä kynä, terävä kynä, tiimalasi jne.)
 - vanhemmat valitsevat itselleen esineen, joka kuvastaa häntä itseään oppijana
 - purkukierroksella vanhemmat kertovat omasta oppimisestaan sitä kuvastavan esineen avulla
- ◆ Kahvit ja vierailijan puheenvuoro
- ◆ Kiitokset vierailijalle
- ◆ Seuraavan ryhmäkerran teeman esittely ja vanhempien mahdolliset toiveet vierailijalle
- ◆ Keväällä kirjoitettujen, lapsesta kertovien kirjeiden palauttaminen vanhemmille. Vanhemmille, jotka eivät ole paikalla, kirjeet palautetaan postitse tai lasten kautta.
- ◆ Palaute toisesta ryhmäkerrasta
 - kirjallisen palautteen muodossa

◆ Illan mietelmä: Lasten oppipolku

Muista!

- erilaisia esineitä aloitukseen
- palautepaperit
- kopioi illan mietelmä vanhemmille
- vanhempien keväällä kirjoittamat kirjeet

Ryhmäläisten palautetta:

- *ryhmäkerran onnistumisesta*

"Hyvä tietää, mitä apua lapsi saa tarvittaessa oppimiseen."

"Vertaistuki, erityisopevierailu, avoin vuorovaikutus."

"Keskustelu."

Ryhmänohjaajien ajatuksia:

"Aloitusleikki oli hauska. Kuuli vaikka minkälaisia tarinoita esineiden ja oman oppimisen yhdistämisestä."

"Erityisopettajan harjoitteet saivat punan nousemaan poskille, mutta harjoitteiden avulla ymmärtämään kuinka lasten kanssa harjoitellaan äänneitä ja lukemista."

"Hyvä fiilis ryhmän päätöskerrasta."

Lasten oppipolku

Me hapanoivat aikuiset kaipaamme niitä hyveitä,
joita lapsen elämästä ei puutu:

1.

Jokaisen uuden päivän kohtaaminen ilolla ja innostuksella,
odottaen ihmeellisiä asioita tapahtuvaksi.

2.

Ehtymätön uteliaisuus joka löytää seikkailun kaikkialta:
aaltoilevien pilvien arvoitus, lumuhiutaleiden ihmeellisyys,
kasvavien kukkien
taika.

3.

Suvaitsevaisuus, joka unohtaa riidat
ennen kuin ne ovat kunnolla alkaneetkaan,
joka ei kanna kaunaa, ei koskaan vihaa,
joka rakastaa ihmisiä sellaisina kuin he ovat.

4.

Omana itsenä olemisen aitous,
taito elää ilman teeskentelyä ja tyhjiä eleitä,
mutkattomasti, luonnollisesti ja vilpittömästi.

5.

Rohkeus joka nousee vastoinkäymisistä ja yrittää uudestaan,
joka iloisesti nauraen aloittaa lattialle romahtaneen leikkitalon palikoiden
uudelleen kokoamisen.

6.

Uskova sydän joka luottaa toisiin ihmisiin eikä tunne pelkoa.

Positiivarit / huoneentaulu

5.4 Kahdeksas tapaaminen: Perheiden yhteinen illanvietto

Tavoitteet: Syksyn viimeisen ryhmätapaamisen tavoitteena on tutustuttaa perheet toisiinsa yhteisen puuhastelun avulla.

Ohjelmarunko:

- ◆ Esittelyt
 - ryhmänohjaajat esittelevät itsensä
 - perheiden esittely tutustumisleikin avulla

- ◆ Tutustumisleikki
 - perheet asettuvat perheinä viivalle
 - ryhmänohjaajat antavat ohjeita esim.
 - perhe, jolla on sininen auto, ottakaa yksi askel eteenpäin;
 - perhe, joka harrastaa yhdessä hiihtoa, ottakaa kolme askelta eteenpäin jne.
 - vuorollaan perheet saapuvat viivalle, jolla esittelevät itsensä ketä ovat, missä päin asuvat jne.

- ◆ Perheiden järjestämää ohjelmaa
 - laavulla, koulun pihamaalla, ulkoilualueella, koulun liikuntasalissa tms.
 - leikkejä, pelejä, kisailua, makkaran paistoa jne.

- ◆ Kiitokset perheille

- ◆ Illan mietelmä: Myönnytyksiä itsellesi

MUISTA!

- selvitä, millaisia mahdollisuuksia ryhmän omatoimisille jatkotapaamisille on (tilat jne.)
- yhdessä sovitut tapaamiseen tuotavat tarvikkeet
- loppusanat vanhemmille

Myönnytyksiä itsellesi

Lapsina vanhempamme tekivät meille myönnytyksiä,
ja vanhempina me teemme lapsillemme myönnytyksiä.
Aikuisina me emme kuitenkaan aina ole tarpeeksi anteliaita itsemme suh-
teen,
ja huomaamme usein olevamme alhossa,
jossa soimaamme itseämme siitä,
mitä meidän pitäisi tai olisi pitänyt tehdä.
Oheisena joitakin ehdotuksia myönnytyksistä,
joita voisimme suoda itsellemme.

* Sinä saat tavoitella unelmaasi

* Sinulla on lupa nauraa ja pitää hauskaa

* Sinä saat pitää siitä mistä pidät ja olla pitämättä siitä mistä et pidä, sii-
tä riippumatta, kuinka monta ihmistä on kanssasi eri mieltä

* Sinä saat varata aikaa itsellesi, vaikka sinun olisi tehtävä kovastikin työ-
tä sen vuoksi

* Sinä saat olla luova

* Sinulla saa olla huono päivä

* Sinä saat, sinun ehkä jopa pitääkin, tehdä virheitä

* Sinä saat muuttaa mieltäsi

* Sinä saat olla tietämättä kaikkia vastauksia

Positiivarit / huoneentaulu

6 PILOTTIRYHMÄN PALAUTTEET

Pilottiryhmältä keräsimme palautteet jokaisen ryhmäkerran jälkeen. Pyysimme palautetta ryhmäkerran onnistumisesta ja mikä olisi voinut olla toisin sekä kehitysideoita, joiden avulla tarkensimme tulevien ryhmäkertojen sisältöjä vanhempien senhetkisten tarpeiden mukaisiksi. Välipalautteen keräsimme keväällä ryhmätapaamisten päättyessä ja loppupalautteen syksyn viimeisen tapaamisen jälkeen. Loppupalautteen keräsimme kaikilta alun perin ryhmään ilmoittautuneilta. Palautekyselystä ilmoitimme vanhemmille sähköpostitse ennen viimeistä ryhmäkertaa. Kyselyjen lähetys ja palautus tapahtui ekaluokkalaisten välityksellä. Jokaisen ryhmäkerran päätyttyä kävimme vierailijoiden kanssa keskustellen läpi illan kulun ja "fiilikset". Ohjaajien kesken keskustelimme syvällisemmin illan onnistumis- ja kehittämiskohteista. Palautteet kirjasimme itsellemme ylös. Loppuarvioinnin teimme yhdessä ryhmien päätyttyä.

6.1 Pilottiryhmän kevään tapaamisten väliarviointi

Palaute kevään tapaamisista oli positiivista. Vanhemmat olivat tyytyväisiä vertaisryhmän toimintaan ja toivoivat sen jatkuvan pidempäänkin. Ryhmätapaamisten hyvänä puolena pidettiin vertaisuutta toisten vanhempien kanssa ja avointa, luottamuksellista keskustelua. Tapaamistiheys oli vanhemmista sopiva ja vierailijavalinnat onnistuneita. Aihepiirejä toivottiin lisää käsiteltäviksi sekä asiantuntijoita.

"On mielenkiintoisempi kuin kuvittelin."

"Toivoin runsaampaa osanottoa."

"Avoin keskustelu ja "samanhenkisyys" on ollut hyvää. Yleensä mielipiteiden vaihtaminen on ollut antoisaa."

"Avoin vuorovaikutus, kokemusten jako, Myönteisyys myös vetäjien taholta."

"On saanut tutustua vanhempiin ja vaihtaa ajatuksia."

"(Vierailijat) tosi rentoja ihmisiä. Helpotus."

"Kiitoksia tämän ryhmän ideoimisesta ja vetämisestä!"

"Kerrassaan loistava idea."

6.2 Pilottiryhmän loppuarviointi

Ryhmäläiset olivat tyytyväisiä ryhmän toimintaan. Ryhmä tarjosi neuvoja, mielenkiintoisia keskusteluja ja pohdittavia aiheita. Toisiin vanhempiin tutustumista toivottiin lisää sekä ryhmän alkutaipaleelle perheen yhteistä tapahtumaa. Vanhempien mielestä ryhmätapaamiset olisivat voineet sijoittua kevääseen ennen koulun alkua. Syksyllä yksi ryhmätapaaminen koulun aloituksen jälkeen koettiin riittäväksi.

"Vinkkejä koulun alkajalle, vanhemmille!"

"Kevätpuolella hyvää ajatustenvaihtoa yms. Pieni osallistujien määrä syyspuolella vaikutti VERTU-ideaan väistämättä. (→Runsaampi ajatustenvaihto jäi puuttumaan.)"

"Mielenkiintoisia keskusteluja, mukava ilmapiiri, "loppulorut" ihania, asiatietoa."

"Alkupuolella olisi voinut olla jo koko perheen tapaaminen, esim. tempurata jumppasalissa. Syyskaudelle vain yksi tapaaminen."

"Jokainen on kertonut omalta osaltaan hyvin ko. asioista. Eri alojen asiantuntijoita!"

"Ryhmän perustaminen oli hyvä ajatus. Syksyn tapaamiset jäivät vähälle omien kiireitteni vuoksi. Tulevaisuudessa soisin muidenkin saavan mahdollisuuden osallistua."

6.3 Ryhmäohjaajien loppuarviointi

Mielestämme vertaisryhmäprojekti on kokonaisuudessaan onnistunut. Vertaisryhmäohjaajakoulutus antoi hyvät tiedot ja taidot lähteä toteuttamaan omaa vertaisryhmää. Käytimme vertaisryhmän suunnitteluun riittävästi aikaa mielessä pitäen vanha sanonta "hyvin suunniteltu on puoliksi tehty". Yhteistyökumppanit (Proomu-hanke, koulu, päiväkodit, neuvola ja vierailijat) olivat alusta alkaen tukemassa ja mahdollistamassa vertaisryhmäprojektin pilottiryhmän toimintaa.

Alkukartoitus osoitti, että vanhempien kiinnostusta vertaisryhmätoimintaa kohtaan löytyy. Ryhmään osallistuvien vanhempien määrä yllätti. Odotimme kiinnostuneita olevan muutamia ja näiden olevan perheistä, joiden esikoinen on lähdössä kouluun. Osallistujien joukossa oli sekä esikoisen koulutielle lähettäviä vanhempia että vanhempia, joilla oli jo kokemusta koulun aloituksesta vanhempien lasten kautta.

Jokainen ryhmäkerta suunniteltiin ja aikataulutettiin tarkasti. Teimme jokaiselle ryhmäkerralle varasuunnitelman yllättävien muutosten, kuten osallistujien määrän, aikataulutuksen sekä vierailijoiden peruuntumisen varalta. Ryhmäkertojen selkeät rutiinit, kuten aloitus ja lopetus sekä iltakahvit loivat ohjaajille ja ryhmäläisille turvallisuuden tunnetta. Vierailijavalinnat olivat omasta sekä ryhmäläisten mielestä onnistuneita. Vierailijat toivat illan teemaan asiantuntijuutta oman työnsä näkökulmasta. Ohjaajien on tärkeää jakaa välittömästi ryhmätapaamisen jälkeen sekä vierailijoiden kanssa että keskenään illan kulku ja esiin nousseet tuntemukset.

Vertaisryhmäprojektin päättyessä pohdimme, mitä tekisimme toisin vastaavaa ryhmää käynnistäessä. Keväällä vanhemmat olivat innostuneita ja sitoutuneita ryhmätoimintaan. Kesän jälkeen vanhempien määrä laski puolella. Syyksi ryhmän keskeyttämiseen vanhemmat ilmoittivat mm. lasten ja omien harrastusten alkamisen. Vanhemmat, jotka jatkoivat ryhmätapaamisia osanottajamäärän vähyydestä huolimatta, kokivat ryhmän tarpeelliseksi ja tapaamiskerrat antoisiksi. Ryhmätapaamisia kannattaakin painottaa kevääseen, jolloin lapset tutustuvat esikoululaisena tulevaan kouluunsa. Tällöin vertaisryhmä tarjoaa myös vanhemmille saman mahdollisuuden. Syksyllä kokoonnuttaisiin ohjaajien kutsusta vaihtamaan kuulumisia koulunaloituksesta ja kannustettaisiin vanhempia jatkamaan ryhmätapaamisia omatoimisesti.

Huolimatta ajoissa aloitetusta ryhmän suunnittelusta olimme liian myöhään liikkeellä lastenhoidon järjestämisen kannalta. Lastenhoidon järjestäminen mahdollistaisi useamman vanhemman sekä pariskunnan mukaan pääsyn. Vanhemmat olivat valmiita osallistumaan lastenhoidosta koituihin kuluihin, mutta tilapäistä lastenhoitoa tarjoavalla taholla ei ollut sillä hetkellä mahdollisuutta tarjota lastenhoitajia suuremmalle lapsiryhmälle.

Aloittelevina ryhmänohjaajina "tuudittauduimme" liikaa vierailijoiden asiantuntijuteen antaen heille tilaa. Oletimme asiantuntijalähtöisen keskustelun täyttävän sille varatun ajan. On tärkeä käydä etukäteen vierailijoiden kanssa läpi illan teema ja ohjelman kulku sekä sopia illan vetovastuuvuoroista. Tällöin ohjaajilla on ohjat käsissä koko ryhmätapaamisajan. Omat mahdollisuutemme käydä kaikkien vierailijoiden kanssa etukäteen läpi illan kulku ei toteutunut, tällöin ryhmäkerta jäi mielestämme irralliseksi kokonaisuudesta. Loppukeskustelun kävimme vierailijoiden kanssa ryhmäkerran jälkeen aikataulun sallimissa puitteissa. Keskustelimme mm. illan kulusta ja siitä mitkä "fiilikset" illasta jäi. Parhaat onnistumisen kokemukset saimme ollessamme itse vetovastuussa koko illasta.

Toivomme vertaisryhmätoiminnan tulevan pysyväksi käytännöksi siirtymävaiheeseen esikoulusta kouluun. Vankka yhteistyö kodin ja koulun sekä muiden vanhempien välillä luovat lapselle turvallisen ympäristön kasvaa ja kehittyä. Yhteistyöhön käytetty aika maksaa itsensä moninkertaisesti takaisin vuosien varrella. Vanhempien tutustuminen toisiinsa ja verkostoituminen keskenään sekä koulun henkilökunnan kanssa luovat turvallisuutta niin vanhemmille kuin lapsillekin.

Koti, koulu ja naapurusto luovat lapselle turvallisen kasvuyhteisön, jossa kaikki yhteisön aikuiset seuraavat lapsiryhmiä ja puuttuvat mm. epäasialliseen toimintaan. Vertaisryhmässä vanhempien verkostoituessa lapsen kasvuyhteisö laajenee lisäten lasten sekä vanhempien turvallisuutta ja hyvinvointia. Koko kylä kasvattaa - aatteessa koko kasvuyhteisö voi ja uskaltaa puuttua yhteisön lasten tekemisiin sekä heidän hyvinvointiinsa. Lapsille välittyy viesti aikuisten huolenpidosta ja siitä, että aina on lähellä aikuinen, joka välittää hänestä.

LÄHTEET

Aalto, M. 2000. Ryppäästä ryhmäksi. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Järvinen, R. & Taajamo, T. 2006. Vertaisryhmän ohjaajan käsikirja. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Helsinki: Miktor.

Kinnunen, S. 2003. Anna mun olla lapsi. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto:

http://vanhemmat.mll.fi/tyokirjat/tyokirjat_070206/JKK_OppimisTK_MLL.pdf

www.positiivarit.fi

Saatellen eskarista ekalle – logo: Microsoft Word ClipArt

Anna mun olla lapsi –tekstit julkaistu kirjailija Saara Kinnusen luvalla.

LIITTEET

LIITE 1 Vertaisryhmän alkukartoitus

Nimi: _____ Yhteystiedot: _____
(s-posti/puh.nro)

1. Kiinnostukseni vertaisryhmää kohtaan	kiitos tulen mielelläni,
perheestämme osallistuu ___ aikuista

ei kiitos |
| 2. Toivoisin tapaavani ryhmässä seuraavan
henkilön, joka kertoisi koulun
aloituksesta | opettaja
kouluterveydenhoitaja
iltapäivätoiminnanohjaaja
erityisopettaja
koulupsykologi
2. luokan vanhempien edustaja
joku muu, kuka _____ |
| 3. Toivoisin ryhmässä keskusteltavan | kasvatusasioista
läksyistä
iltapäivän viettämisestä
koulun toimintaperiaatteista
muusta, mistä _____ |
| 4. Sopivin kellonaika on | 17.00–18.30
17.30–19.00
18.00–19.30
18.30–20.00 |

KIIITOS VASTAUKSESTASI!**LIITE 2 VÄLIPALAUTE****VÄLIPALAUTE**

1. Mikä teki mielestäsi ryhmäkerrasta onnistuneen?
2. Mikä mielestäsi olisi voinut olla toisin/ mitä jäit kaipaamaan?
3. Mitä toivoisit ryhmäkerrasta muutettavan / kehitysideoita?

VÄLIPALAUTE

1. Mikä teki mielestäsi ryhmäkerrasta onnistuneen?
2. Mikä mielestäsi olisi voinut olla toisin/ mitä jäit kaipaamaan?

3. Mitä toivoisit ryhmäkerrasta muutettavan / kehitysideoita?

LIITE 3 VÄLIPALAUTE KEVÄÄN RYHMÄTAPAAMISISTA

1. ONKO RYHMÄ VASTANNUT ODOTUKSIASI?

2. MIKÄ ON OLLUT RYHMÄSSÄ HYVÄÄ/MI ELENKIINTOISTA?

3. MIKÄ ON TUNTUNUT TURHALTA?

4. MITÄ TOIVOISIT LISÄÄ?

5. OVATKO VIERAILIJAT VASTANNEET ODOTUKSIASI?

6. TERVEISET VETÄJILLE

LIITE 4 LOPPUPALAUTE VERTAISRYHMÄTAPAAMISISTA

1. MIKÄLI ET OSALLISTUNUT KAIKKIIN RYHMÄTAPAAMISIIN, OLIKO SYY:

- henkilökohtainen
- ryhmä ei vastannut odotuksiani
- ryhmän kokoontumisajat eivät olleet sopivat
- muu, mikä _____

2. MITÄ ODOTIT SAAVASI RYHMÄTAPAAMISILTA?

3. MIKÄ OLI RYHMÄSSÄ HYVÄÄ / MIELENKIINTOISTA?

4. TUNTUIKO JOKIN TURHALTA?

5. MITÄ OLISIT TOIVONUT RYHMÄKERTOIHIIN LISÄÄ / KEHITYSIDEOITA?

6. OLIVATKO VIERAILIJAVALINNAT ONNISTUNEITA?

7. TERVEISET VETÄJILLE